

КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА
КАФЕДРА ІСТОРІЇ УКРАЇНИ

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Проректор

з науково-методичної та
навчальної роботи

 О.Б. Жильцов

08.09 2016 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

НОВА ІСТОРІЯ УКРАЇНИ

для напрямку підготовки: 6.020302 Історія

Історико-філософський факультет

КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА
Ідентифікаційний код 02136554
Начальник відділу
моніторингу якості освіти

Програма № 1896
Жильцов
(підпис) (прізвище, ініціали)

«   »   2016

2016–2017 навчальний рік

Робоча програма **Нова історія України** для студентів за напрямком підготовки 6.020302 «Історія».

Розробники: Дроботенко Наталія Анатоліївна, доцент кафедри історії України Київського університету імені Бориса Грінченка, кандидат історичних наук, доцент

Робочу програму схвалено на засіданні кафедри історії України Історико-філософського факультету

Протокол від «7» вересня 2016 року №2

Завідувач кафедри

історії України **О. О.Салата**

©Дроботенко Н. А., 2016 р.

©Київський університет імені Бориса Грінченка, 2016 р.

ЗМІСТ

Пояснювальна записка	5
Структура програми навчальної дисципліни	
I. Опис предмета навчальної дисципліни	8
II Тематичний план навчальної дисципліни	9
III. Програма	10
IV. Навчально-методична карта дисципліни «Нова історія України».	31
V.Критерії оцінювання набутих студентами знань	32
VI.Система поточного і підсумкового контролю знань	33
VII Самостійна робота	34
VIII Індивідуальна науково-дослідна робота	35
IX.Тематика ІНДЗ	38
X. Методичне забезпечення	39
XI. Питання до іспиту	40
XII. Рекомендована література	43

Пояснювальна записка

Робоча навчальна програма з дисципліни «Нова історія України» (далі – Програма) є нормативним документом Київського університету імені Бориса Грінченка, який розроблено кафедрою історії України Історико-філософського факультету на основі освітньо-професійної програми підготовки бакалаврів відповідно до навчального плану для всіх спеціальностей денної форми навчання.

Програму розроблено з урахуванням рекомендацій МОН України «Про Перелік напрямів (спеціальностей) та їх поєднання з додатковими спеціальностями і спеціалізаціями для підготовки педагогічних працівників за освітньо-кваліфікаційними рівнями бакалавра, спеціаліста, магістра» (лист № 1/9-736 від 06.12.2007 р.)

Програму укладено згідно з вимогами кредитно-модульної системи організації навчання в Київському університеті імені Бориса Грінченка відповідно до вимог до вимог освітньо-кваліфікаційної характеристики, алгоритму вивчення навчального матеріалу дисципліни «Нова історія України».

Програма визначає перелік, обсяг, складові та технологію оцінювання навчальних досягнень студентів, необхідне навчально-методичне забезпечення.

Навчальна дисципліна «Нова історія України» є складовою частиною дисциплін гуманітарного циклу нормативного блоку навчальної програми.

Мета вивчення курсу

- опанування студентами суті історичних процесів, що відбувалися у новий період української історії, а також усвідомлення їхнього взаємозв'язку та закономірностей.

Головними завданнями курсу є ознайомлення з новими підходами до вивчення історії України нового часу.

Формування:

1. Національно свідомої людини - громадянина суверенної Української держави.
2. Комплексу знань з історії України нового часу.

3. Вміння піддавати критичному аналізу історичний матеріал.
4. Наукового погляду на історичні явища та події.
5. Неупередженого ставлення до інших етносів, етнічних груп, окремих осіб та їхньої ролі в історії.
6. Історичного мислення.
7. Усвідомлення ролі та місця України у світовій історії.
8. Навичок зіставляння історичних подій, процесів з епохами, орієнтації у науковій періодизації історії.
9. Навичок застосування набутих знань для прогнозування суспільних процесів.

У наслідок вивчення курсу **студент повинен:**

1. знати предмет, методологію курсу, закономірності, взаємозв'язок і взаємовплив вітчизняного історичного процесу із світовим;
2. оволодіти історичним понятійно-категоріальним апаратом, вміти аналізувати й узагальнювати історичні явища, їх причини і наслідки;
3. порівнювати, оцінювати і пояснювати на основі різнобічного вивчення джерельної бази історичні факти, події, процеси;
4. оволодіти навичками пошукової роботи, вміти пов'язувати історичний матеріал із сучасністю;
5. розглядати суспільні явища у конкретних історичних умовах;
6. розуміти особливості генезису українського народу та його держави, знати новітні концепції відносно основних етапів формування української державності;
7. усвідомлювати ментальність українського народу, його історичну спорідненість із іншими слов'янськими народами;
8. об'єктивно оцінювати роль і місце особи в історичному процесі, події, явищі, які в сучасній історіографії оцінюються неоднозначно;
9. пояснювати альтернативні погляди на проблеми;

В наслідок вивчення курсу студент повинен **вміти**:

1. моделювати історичні ситуації з урахуванням логіки розвитку людства;
2. використовувати архівні матеріали, збірники документів, статистичні матеріали та результати конкретно-соціологічних досліджень, часописів, художньої літератури, музейних фондів, у тому числі фондів музею;
3. показати органічний зв'язок історії України з історією країн. до складу яких у різні часи входили українські землі;
4. розуміти історичний процес як рухому систему відображення соціальних явищ, як частину загальносвітової культури;
5. виконати ІНДЗ та виступити з ним перед аудиторією;
6. аналізувати факти та явища, що відбуваються у суспільстві на основі набутих історичних знань, вести діалог чи дискусію з приводу загальних подій суспільства;
7. використовувати набуті історичні знання при аналізі сучасних подій.

СТРУКТУРА ПРОГРАМИ

І. ОПИС ПРЕДМЕТА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Предмет: НОВА ІСТОРІЯ УКРАЇНИ

Дисципліна	Напрямок, спеціальність освітньо-кваліфікаційного рівня	Характеристика навчальної дисципліни
Кількість кредитів, відповідно до ECTS: 4	Шифр та назва галузі знань 0203 «Гуманітарні науки»	Частина програми: нормативна.

Кількість змістових модулів: 4	Шифр та назва напрямку: 6.020302 «Історія»	Рік підготовки: третій. Семестр: 5.
Загальний обсяг Дисципліни: 144 год	Освітній рівень: «бакалаврський».	Лекції: 22 год. Семінарські заняття: 20 год. Модульний контроль: 6 год Самостійна робота: 60 год.
Кількість тижневих годин: 6 години.		Вид контролю: екзамен

II. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

Використані скорочення:

- лекції (Л);
- семінарські заняття (С);
- індивідуальні заняття (ІЗ);
- самостійна робота (СР);
- підсумковий контроль – (ПК);
- екзамен – (Е).

"НОВА ІСТОРІЯ УКРАЇНИ"

Назви теоретичних розділів – змістові модулі теми курсу	Л	С	І	С	І	Е
	(	(	(	(	(	(
Модуль 1.						
Україна у складі Російської та Австрійської імперій (кінець XVIII - початок XIX ст.).	2	-	1	5		
Українські землі в складі Російської	2	4	1	5		

імперії у першій половині XIX ст.							
Гене́за українського національного відродження.	2	2	1	5			
Разом:	8	6	4	2	2		
				0			
Модуль 2.							
Українські землі у складі Російської імперії у другій половині XIX ст.	2	2	2	5			
Суспільно-політичний рух в підросійській Україні другої половини XIX ст.	2	2	1	5			
Західноукраїнські землі в складі Австро-горської монархії в другій половині XIX ст.	4	4	2	5			
Разом:	8	8	5	1	2		
				5			
Модуль 3.							
Соціально-економічний та політичний розвиток України початку XX ст.	4	2	2	5			
Еволюція українського національного руху початку XX ст.	2	2	1	5			
Україна в роки Першої світової війни.	2	2	1	5			
Українська культура кінця XVIII - початку XX ст.	2	4	1	6			
Разом:	1	1	5	2	2		
	0	0	1				
Всього:	2	2	1	5	6	8	
	6	4	4	6			

Всього: 126 год.

III. ПРОГРАМА

Програма курсу «**Нова історія України**» є одним з головних складових гуманітарної підготовки майбутніх фахівців істориків, передбачає послідовне вивчення історії українського народу, його етнічного, державно-політичного,

соціально-економічного, духовного та культурного розвитку, інших сфер життя у період нового часу. Всі ці процеси мають розглядатися в контексті основних напрямків етнополітичного, економічного і культурного прогресу людства. В основу періодизації курсу покладено історичні етапи розвитку українського народу, його державності, економіки, духовності. Пропонується проблемно-хронологічне, ретроспективне й порівняльне висвітлення історії України на засадах об'єктивності й історизму.

Вступ

Нова історія України кінця XVIII- початку XX ст. в контексті розвитку світової історії. Предмет і завдання, періодизація курсу. Історіографія, джерела.

Модуль 1

Лекція 1. - 2 год.

Україна у складі Російської та Австрійської імперій (кінець XVIII - початок XIX ст.)

1. Між двома імперіями: політичний устрій та соціально-економічне становище на українських землях наприкінці XVIII – початку XIX ст. Знищення державницького життя в Україні. Імперські завоювання.
2. Територіально-адміністративний поділ України. Слобідська Україна. Лівобережна Україна – Малоросія. Правобережна Україна – «Південно-Західний край». Південна Україна – «Новоросія».
3. Участь українського народу у здійсненні зовнішньополітичних акцій царської Росії: українці під час російсько-турецької війни 1806-1812 рр. та війни проти Наполеона 1812 р.
4. Українські землі в складі Австрійської монархії. Просвітницькі реформи Марії Терезії. Галичина – «Королівство Галіції та Лодомерії». Йосифинська метрика. Буковина. Закарпаття – «Угорська Україна».

Лекція 2. - 2 год.

Українські землі в Російській імперії у першій половині XIX ст.

1. Соціальна структура українського суспільства. Дворянство Наддніпрянської України. Міщанство: соціоетнічний склад. Еволюція козацького стану. Соціально-економічне становище селянства.
2. Розвиток капіталістичних відносин. Міста. Промисловість. Торгівля. Транспорт. Сільське господарство. Закріпачення селян півдня України. Рекрутські набори. Аракчєєвщина. Військові поселення. Здійснення інвентарної реформи в Україні.
3. Ліквідація царизмом українських інститутів: Магдебурзького права, системи судочинства тощо.
4. Форми соціальної опозиції імперському режиму. Дворянська фронда: масонство в Україні (київська, одеська, полтавська ложі); Малоросійське товариство Василя

Лукашевича. Декабристський рух і Україна. «Південне товариство». Польське повстання 1830-1831 рр. і Україна.

5. Російсько-турецька війна 1828-1829 рр. і повернення запорожців із-за Дунаю. Азовське козацьке військо.

Семінар 1. - 2 год.

Українські землі у складі Російської та Австрійської імперії наприкінці XVIII – початку XIX ст.

- 1.Знищення державницького життя в Україні.
- 2.Входження Північного Причорномор'я та Криму до складу Російської імперії.
- 3.Перший поділ Речі Посполитої. Створення королівства «Галіції та Лодомерії».
- 4.Другий і третій поділи Речі Посполитої. Доля українських земель.

Література

Бойко О.Д. Історія України. - К., 2003. 2004.

Борисенко В.Й. Курс української історії.- К.: Либідь, 1996.

Верига В. Нариси з історії України (кінець XVIII - початок XX ст.). - Львів, 1995.

Довідник з історії України / За ред Шуст. Підкова. - К., 2002

Історія України / За ред. В. Смоля. - К.. 2002.

Андреас Каппелер. Россия — многонациональная империя. Возникновение. История. Распад. -М.: “Прогресс-Традиция”, 2000

Сарбей В.Г. Національне відродження України // Україна крізь віки: 9 т. - К.:

Альтернативи, 1999.

Семінар 2. - 2 год.

Громадська опозиція в Україні в першій третині XIX ст.

1. Зростання опозиційних настроїв в Україні в першій чверті XIX ст: Масонський рух (київська, одеська, полтавська ложі), Малоросійське товариство Василя Лукашевича.
2. Оформлення політичної опозиції царизму у русі декабристів. Південне товариство, характеристика “Руської правди”. Павло Пестель.
3. Польське повстання 1830-1831 рр. і Правобережна Україна.

Література

Бойко О.Д. Історія України. - К., 2003. 2004.

Борисенко В.Й. Курс української історії.- К.: Либідь, 1996.

Берберова Н.Н. Люди и ложы. Русские масоны XX столетия. – Харьков - М., 1997

Верига В. Нариси з історії України (кінець XVIII - початок XX ст.). - Львів, 1995.

Історія України / За ред. В. Смоля. - К.. 2002.

Крижанівська О. О. Таємні організації в громадсько-політичному житті України (масонський рух у XVIII на початку XX ст.). - К., 2002.

Сарбей В.Г. Національне відродження України // Україна крізь віки: 9 т. - К.: Альтернативи, 1999.

Лекція 3. - 2 год.

Гене́за українського національного відродження

1. Українське національне відродження XIX ст. у європейському контексті. Громадська діяльність та суспільно-політичні погляди В. Капніста та його соратників.
2. «Руська трійця». Суспільна діяльність М. Шашкевича, І. Вагилевича, Я. Головацького.
3. Лівобережна Україна – батьківщина ідеології українського автономізму. Харківські романтики.
4. Кирило-Мефодіївське товариство, його склад, програмні документи, діяльність, розгром. Теоретичне обґрунтування української ідеї та перша українська політична програма Нового часу. Синтез романтизму, ідеї всеслов'янської єдності, соціального утопізму та християнської традиції.
5. Революція 1848-1849 рр. в Європі та її вплив на українські землі. «Центральна рада народова», «Головна Руська Рада» і «Руський Собор». Перша українська газета «Зоря Галицька».

Семінар 3. - 2 год.

Українське національне відродження (кінець XVIII - перша половина XIX ст.)

1. Українське національне відродження у європейському контексті.
2. Кирило-Мефодіївське братство: утворення, провідні діячі, "Закон Божий" ("Книга буття українського народу"), статут, відозви.
3. Демократично-просвітницьке об'єднання "Руська трійця".
4. Головна Руська Рада.

Література

"Русалка Дністрова". Документи і матеріали. - К., 1989.

Варварцев М.М. Кирило-Мефодіївське товариство в контексті доктрини національного визволення Дж.Мадзіні // Міжнародні зв'язки України: пошуки і знахідки . Вип. 8 . - К., 1999.

Верига В. Нариси з історії України (кінець XVIII - початок XX ст.). - Львів, 1995.

Грабович Г. Поет як міфотворець. Семантика символів у творчості Тараса Шевченка. - К., 1998.

- Катренко А.М. Український національний рух XIX століття. Частина I. Перша половина XIXст.: Навч. посібник для студентів історичного факультету. - К.: РВЦ "Київський університет", 1998
- Кирило-Мефодіївське Товариство. /Укладачі О.О.Франко та ін. Ред. Л.З.Гісцова, Г.Я. Сергієнко. - У 3-х томах. - Київ, 1990.
- Короткий В.А., Біленький С.Г. Михайло Максимович та освітні практики на Правобережній Україні в першій половині XIX століття . - К.: ВЦ"Київський університет" , 1999.
- Лисяк-Рудницький І. Каразин і початки українського національного відродження //Лисяк-Рудницький І. Історичні есе. В 2 т. - Т.1. - К., 1994. - С.203-220.
- Сарбей В.Г. Національне відродження України // Україна крізь віки: 9 т. - К.: Альтернативи, 1999.
- Сергієнко Г. Шевченко і Кирило-Мефодіївське товариство. - К., 1983.

Модуль 2

Лекція 4. – 2 год.

Українські землі у складі Російської імперії у другій половині XIX ст.

1. Кримська війна і Україна. «Київська козаччина».
2. Підготовка скасування кріпосного права. Діяльність губернських комітетів, проекти українських поміщиків.
3. Маніфест і Положення 19 лютого 1861 р. Звільнення селян від кріпацької залежності, організація селянського управління, вирішення земельного питання, викупна операція. Регіональні особливості здійснення аграрної реформи.
4. Буржуазно-демократичні реформи 60-70-х рр.: земська, військова, судова, освітня, міська, фінансова. Наслідки імперських реформ для економічного розвитку українських земель.
5. Соціально-економічний розвиток українських земель в пореформений період. Промисловість. Роль закордонного капіталу. Формування нових промислових центрів. Сільське господарство, транспорт, торгівля.

Семінар 4. - 2 год.

Скасування кріпацтва та буржуазно-демократичні реформи другої половини XIX ст.

1. Становище селянства в середині XIX ст. Селянські рухи: "київська козаччина", "похід селян у Таврію за волею" (1856 р.).
2. Маніфест і Положення 19 лютого 1861 р. Місцеві положення на Україні.
3. Звільнення селян від кріпацької залежності, організація селянського управління, вирішення земельного питання, викупна операція. Регіональна специфіка.

4. Реформи адміністративно-політичного управління 60-70-х років XIX ст. (земська 1864 р., міського самоуправління 1870 р., судова 1864 р., шкільна (початкової, середньої та вищої освіти) 1864 р., військова 1864, цензурна 1865 р.

Література

Бойко О.Д. Історія України. - К., 2003. 2004.

Борисенко В.Й. Курс української історії.- К.: Либідь, 1996.

Верига В. Нариси з історії України (кінець XVIII - початок XX ст.). - Львів, 1995.

Довідник з історії України / За ред. Шуст. Підкова. - К., 2002

Історія України / За ред. В. Смоля. - К., 2002.

Сарбей В.Г. Національне відродження України // Україна крізь віки: 9 т. - К.: Альтернативи, 1999.

Лекція 5. – 2 год.

Суспільно-політичний рух в підросійській Україні другої половини XIX ст.

1. Спадкоємці кирило-мефодіївців. Діяльність «Основи». Культурно-просвітницька робота української інтелігенції - громади. Київська громада. «Київський телеграф». Часопис «Київська старовина». Перший пам'ятник українцю.
2. Основні напрямки народницького руху в Російській імперії. «Чигиринська справа».
3. Європейського «соціалізм» і Україна. Концепція етичного, громадського соціалізму М. Драгоманова. Поширення соціалістичної ідеї в середовищі робітників та інтелігенції. РСДРП.
4. «Братство тарасівців». Б.Грінченко. «Молода Громада».

Семінар 5. - 2 год.

Соціально-економічний розвиток підросійської України у другій половині XIX ст.

1. Економічна політика царського уряду. Банки і кредити.
2. Залізничне будівництво, розвиток водяного транспорту.
3. Розвиток промисловості: кам'яновугільна, гірничорудна, металургійна, машинобудування цукрова.
3. Сільське господарства в умовах ринку: зміни в землеволодінні, вплив індустріальної революції.

Література

Бойко О.Д. Історія України. - К., 2003. 2004.

Борисенко В.Й. Курс української історії.- К.: Либідь, 1996.

Верига В. Нариси з історії України (кінець XVIII - початок XX ст.). - Львів, 1995.

Грицак Я.Й. Нарис історії України: формування модерної укр. нації XIX -XX ст. - К.: Генеза, 1996; 2000.

Довідник з історії України / За ред. Шуст. Підкова. - К., 2002

Історія України / За ред. В. Смолія. - К., 2002.

Сарбей В.Г. Національне відродження України // Україна крізь віки: 9 т. - К., 1999.

Лекція 6. – 2 год.

Західноукраїнські землі в складі Австро-Угорської монархії в другій половині XIX ст.

1. Створення дуалістичної монархії і доля західноукраїнських земель. Основні напрямки соціально-економічного розвитку. Масова еміграція на Захід.
2. Суспільно-політичне життя: москвофіли і народовці. Ідея возз'єднання України.
3. Діяльність громадсько-політичних та науково-освітніх товариств і організацій. «Руська бесіда», наукове товариство ім. Т.Шевченка, «Просвіта», Періодичні видання: «Правда», «Друг», «Діло», «Батьківщина», та ін.
4. «Народна рада» Ю. Романчука. Обґрунтування доцільності економічної самостійності України Ю.Бачинським – «Україна ірредента».
5. Русько-українська радикальна партія — перша політична партія в Україні. Українська соціал-демократична партія. І.Франко, М.Павлик.
6. Українська греко-католицька церква, її роль в культурно-національному розвитку Галичини і Закарпаття.

Семінар 6. - 2 год.

Розвиток українського національного руху у другій половині XIX ст.

1. Громади в 60-70 роках XIX ст. Журнал "Основа". "Киевский телеграф". Південно-Західний відділ Російського географічного товариства.
2. Український національний рух 80-х років XIX ст. Журнал "Киевская старина".
3. Суспільно-політичний рух в Галичині: москвофіли і народовці.
4. Русько-українська радикальна партія.

Література

Антонович В.Б. Моя сповідь. Вибрані історичні та публіцистичні твори. - К.: Либідь, 1995.

Вегеш М.М., Горват Л.В. Українська історична наука в середині XIX - на початку ХХІ ст.: матеріали до лекцій для студентів історичного факультету. - Ужгород, 2000.

Верига В. Нариси з історії України (кінець XVIII - початок ХХ ст.). - Львів, 1995.

Іванова Л.Г., Іванченко Р.П. Суспільно-політичний рух 60-х рр. XIX ст. в Україні: до проблеми становлення ідеології. - К., 2000.

Катренко А.М. Український національний рух XIX століття. Частина II. 60 - 90-ті роки XIX ст.: Навч. посібник для студентів історичних факультетів. - К., 1999.

Колесник М.П. Історичне товариство Нестора-літописця та його вклад у розвиток історичної науки в Україні // Україн. істор. журнал. - 1995. №5. - С. 28-37.

Сухий О.М. Національна ідея в програмах та діяльності українських політичних партій Галичини (кінець XIX - початок XX ст.). - Львів, 1998.

Модуль 3.

Лекція 7. – 2 год.

Соціально-економічний та політичний розвиток України початку XX ст.

1. Україна в економічній системі Російської імперії і світового капіталістичного господарства. Іноземний капітал в економіці України.
2. Монополії у промисловості і банківській справі. Нові явища в соціально-економічному розвитку. Індустріалізація українських степових регіонів. Економічна криза 1900 - 1903 рр. та її прояви в Україні.
3. Зростання робітничого класу, його структура, якісний склад. Специфіка українського міста.
4. Розвиток капіталізму в сільському господарстві України. Столипінська реформа. Міграція в межах імперії.
5. Революція 1905-1907 рр. в Російській імперії та її прояви в Україні. Українські парламентські громади у Державних думах.
6. Соціально-економічний розвиток Галичини, Буковини та Закарпаття.

Семинар 7. - 2 год.

Загальноросійський суспільний рух - народництво

1. Зародження, ідеологія і соціальна суть народництва. Ідеологія, течії і основні етапи народницького руху.
2. Перші народницькі гуртки (1872-1873). "Київська комуна". "Ходіння в народ" . "Земля і воля". "Чигиринська змова".
3. Перехід народників до політичної боротьби. "Народна воля" і "Чорний переділ".

Література

- Бойко О.Д. Історія України. - К., 2003. 2004.
- Борисенко В.Й. Курс української історії.- К.: Либідь, 1996.
- Довідник з історії України / За ред Шуст. Підкова. - К., 2002
- Історія суспільних рухів і політичних партій в Україні (XIX - 1920 р.). - Львів, 1993.
- Історія України / За ред. В. Смоля. - К.. 2002.
- Сарбей В.Г. Національне відродження України // Україна крізь віки: 9 т. - К.: Альтернативи, 1999.
- Світленко С.І. Народництво в Україні 60 - 80-х років XIX століття: Теоретичні проблеми джерелознавства та історії. - Дніпропетровськ: Вид-во "Навчальна книга" , 1999.

Лекція 8. – 2 год.

Еволюція українського національного руху початку ХХ ст.

1. Генеза українського націоналізму. Дмитро Донцов.
2. Перша політична партія в підросійській Україні – РУП. «Самостійна Україна» М.Міхновського - Маніфест української націоналістичної ідеї.
3. Програмні та організаційні засади українських політичних партій початку ХХ ст. Українська народна партія (1902). Українська соціалістична партія (1900). Українська соціал-демократична спілка (1905). Українська демократична партія (1904). Українська радикальна партія (1904). Українська радикально-демократична партія (1905).
4. Створення культурно-освітніх організацій: «Просвіти», українських клубів, народних університетів. Газети «Хлібороб», «Громадська думка», «Рада».
5. Український рух напередодні Першої світової війни (ТУП).
6. Українсько-польське протистояння в Галичині. Патріотичний спортивний рух. Митрополит Андрей Шептицький.

Семінар 8. - 2 год.

Україна на початку ХХ ст.: утворення українських політичних партій

1. Розвиток національного руху в підросійській Україні. Заснування Української революційної партії (РУП). Д.Антонович, М.Русов, інші. "Самостійна Україна" Миколи Міхновського.
2. Українська народна партія (УНП). "Десять заповідей УНП".
3. Українська демократична партія. О.Лотоцький, Є.Тимченко, Є.Чикаленко.
4. Українська радикальна партія. Б.Грінченко. С.Єфремов, Ф.Матушевський.
5. Загальноросійські політичні партії на Україні. РСДРП. Бунд. Есери.

Література

- Голобуцький Олексій, Кулик Віталій. Український політичний рух на Наддніпрянщині кінця ХІХ - початку ХХ століття: Дослідження. - К., 1996.
- Головченко В. Від "Самостійної України" до Союзу визволення України. Нариси з історії української соціал-демократії початку ХХ ст. - Харків, 1996.
- Гошовська В.А. Становлення української соціал-демократичної думки кінця ХІХ - початку ХХ століття: Проблема світогляду, національних особливостей, теоретичного осмислення на сторінках преси. - Х.: Основа, 1997
- Довідник з історії України / За ред Шуст. Підкова. - К., 2002
- Колесник В.Ф., Рафальський О.О., Тимошенко О.П. Шляхом національного відродження: Національне питання в програмах та діяльності українських партій Наддніпрянщини 1900-1907. - К., 1998.
- Нариси з історії українського національного руху. Відп. ред. В.Г.Сарбей. - К., 1994.

Лекція 9. – 4 год.

Україна в роки Першої світової війни.

1. По обидва боки фронту: українці у складі російської та австро-угорських армій. Головна Українська Рада. Союз визволення України. Створення легіону січових стрільців.
2. Лютнева революція в Росії і Україна. Створення Центральної Ради. I – III універсали. Перший український уряд – генеральний секретаріат: внутрішня та зовнішня політика. В.Винниченко та М.Грушевський. Українське вільне козацтво.
3. Жовтневий переворот у Петрограді і маріонетковий більшовицький уряд у Харкові.
4. Російсько-українська війна. Брестський мир. IV універсал ЦР.
5. Державний переворот 29 квітня 1918 р. Українська держава П.Скоропадського: внутрішня і зовнішня політика.
6. Селянський повстанський рух.

Семінар 9. - 2 год.

Початок Української революції (1917-1918 рр.)

1. Створення Центральної Ради. Генеральний секретаріат.
2. 4 універсали ЦР.
3. Українська держава гетьмана П.Скоропадського: внутрішня і зовнішня політика.

Література

- Гунчак Т. Україна: перша половина ХХ ст. - К., 1993.
- Довідник з історії України / За ред. Шуст. Підкова. - К., 2002
- Верстюк В. Ф. Українська Центральна Рада. -К., 1997.
- Нариси історії української революції 1917–1921 років: У 2-х кн. / В. Ф. Верстюк, В. І. Головченко, Т. С. Осташко та ін.; ред. кол.: В. А. Смолій (голова), Г. В. Боряк, В. Ф. Верстюк та ін. — Кн. I. — К.: Наукова думка, 2011.
- Павленко Ю., Храмов Ю. Українська державність у 1917–1919 рр. -К., 1995.
- Рубльов О. С., Реєнт О. П. Українські визвольні змагання, 1917–1921 рр. — К., 1999.
- Сергійчук В. І. Українська соборність: Відродження українства в 1917–1920 роках. — К., 1999.
- Держалюк М. С. Міжнародне становище України та її визвольна боротьба у 1917–1922 рр. -К., 1998.

Лекція 10. – 2 год.

Українська культура кінця XVIII - початку ХХ ст.

1. Колонізаторська політика царського самодержавства в галузі культури й освіти в Україні. Харківський і Київський університети. Творчість І.Котляревського, Г.Квітки-Основ'яненка, Є.Гребінки.
2. Наука. Історична думка. Д.Бантиш-Каменський, М.Маркевич, М.Максимович.

3. "Руська трійця" - М.Шашкевич, Я.Головацький, І.Вагилевич. "Русалка Дністрова". Українська література на Закарпатській Україні. О.Духнович.
4. Т.Шевченко. Життя і творчість. Зародження професійного театру. Живопис.
5. Досягнення в галузі природничих та суспільних наук: математик О.Ляпунов, фізик М.Умов, хімік М.Бекетов, мікробіологи І.Мечников, М.Гамалія, Д.Заболотний, фізіолог І.Сеченов, економіст С.Подолінський, історики : В.Антонович, М.Костомаров, О.Лазаревський, М.Грушевський, Д.Яворницький, мовознавці: О.Потебня, М.Сумцов.
6. Література. Марко Вовчок, Л.Глібов, С.Руданський, А.Свидницький, Ю.Федькович, П.Мирний, І.Нечуй-Левицький, І. Франко, Л.Українка, П.Грабовський, М.Коцюбинський, О.Маковей, Л.Мартович, М.Черемшина, О.Кобилянська.
7. Драматургія і театр. Розвиток української драматургії. М.Старицький. М.Кропивницький, І.Карпенко-Карий, П.Мирний.
8. Український професійний театр. П.Саксаганський, М.Садовський, М.Заньковецька, С.Крушельницька.
9. Музика. С.Гулак-Артемівський, П.Ніщинський, М.Леонтович, П.Сокальський. М.Лисенко - основоположник української класичної музики.
- 10.Образотворче мистецтво. Художні малювальні школи в Києві, Одесі, Харкові. П.Пимоненко, М.Мурашко, С.Васильківський.

Семінар 10. - 2 год.

Культура в Україні другої половини ХІХ - початку ХХ ст.

1. Початкова, середня, вища освіта. Львівський, Харківський, Київський, Новоросійський та Чернівецький університети.
2. Наукові товариства, комісії, часописи, бібліотеки, архіви: Київська археографічна комісія, Історичне товариство Нестора-літописця, Літературне наукове товариство ім. Т.Шевченка.
6. Художні малювальні школи в Києві, Одесі, Харкові. (М.Кузнецов, А.Костанді, П.Пимоненко, М.Мурашко, С.Васильківський). Художники Галичини (К.Трутовський, П.Мартинович, О.Сластіон, І.Їжакевич).

Література

- Бойко О.Д. Історія України. - К., 2003. 2004.
- Борисенко В.Й. Курс української історії.- К.: Либідь, 1996.
- Довідник з історії України / За ред. Шуст. Підкова. - К., 2002
- Історія української культури / За заг. ред. Івана Кип'якевича. - К., 1994, 2000.
- Мирослав Попович. Нарис історії культури України.- К.: АртЕк, 2001.
- Огієнко І.І. Історія української культури. - К., 1992.
- Огієнко І. Українська культура. - К., 1991.

«НОВА ІСТОРІЯ УКРАЇНИ»

Разом: 126 год. З них: лекції (26 год.), семінарські заняття (24 год.), самостійна робота (56 год.), індивідуальна робота (14 год.), підсумковий контроль – (6 год), екзамен – (8 год.).

«Нова історія України»

Модулі (назви, бали)	Модуль 1.				Модуль 2			Модуль 3			
	ЗМ1	ЗМ2	ЗМ3	ЗМ4	ЗМ5	ЗМ6	ЗМ7	ЗМ8	ЗМ9	ЗМ10	ЗМ11
Лекції (бали)											
Семінарські заняття (бали)	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10
СР (бали)	2	2	2	2	3	3	2	2	2	3	3
ІНДЗ (бали)	30										
Поточний контроль (вид, бали)	Відповідь на семінарі – 6 Участь у дискусії - 4 Доповнення – 2 Письмове повідомлення – 1										
Підсумкови й контроль (вид, бали)	40										

V. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ НАБУТИХ СТУДЕНТАМИ ЗНАНЬ

Рівень засвоєння навчального матеріалу вивченого студентами з курсу та навички самостійної роботи відображаються в оцінюванні результатів праці протягом семестру: виступи на семінарських заняттях, підготовлених ІНДЗ, проведеної самостійної роботи студента та відповіді на екзамені.

Загальні критерії оцінювання роботи студентів:

1. Ґрунтовність засвоєння програмового матеріалу з курсу.
2. Логічність і грамотність викладу матеріалу.
3. Правильність відповідей на поставлені запитання.
4. Обґрунтованість висновків та уміння їх аргументувати.
5. Оволодіння науковою термінологією спеціальних галузей історичної науки.

Кількість балів за екзамен

Шкала оцінювання екзамену	Бали
Відмінно	30-40
Добре	20-30
Задовільно	10-20
Незадовільно	0-10

Загальний підсумок за семестр:

- 90-100 балів - **відмінно (A)**;
82-89 балів - **дуже добре (B)**; вище середнього рівня з кількома помилками
75-81 балів - **добре (C)**; в загальному вірне виконання з певними суттєвими помилками
69-74 бали - **задовільно (D)**; непогано, але зі значною кількістю недоліків
60-68 бали **задовільно (E)** ; виконання задовольняє мінімальним критеріям
35-59 балів - **незадовільно (FX)**; з можливістю повторного складання
1-34 бали - **незадовільно (F)**; з обов'язковим повторним курсом

Розрахунок рейтингових балів

за видами поточного (модульного) контролю

№ з	Вид діяльності	Кількість балів
1	Робота на семінарських заняттях	20
2	ІНДЗ	30
3	Самостійна робота	10
4	Екзамен	40
	<i>Підсумковий</i>	<i>100</i>

VI. СИСТЕМА ПОТОЧНОГО І ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ

Розрахунок рейтингових балів

№ п/п	Вид діяльності	Максимальне число балів	T.1 – ЗМ1	T.2 – ЗМ2	T.3 – ЗМ3	T.4 – ЗМ4	T.5 – ЗМ5	T.6 – ЗМ6	T.7 – ЗМ7	T.8 – ЗМ8	T.9 – ЗМ9	T.10 – ЗМ10
1.	Відвідування лекцій	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
2.	Відвідування семінарських занять	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
3.	Виконання завдання самостійної роботи (домашнього завдання)	2	2	2	2	3	3	2	2	3	3	2
4.	Робота на семінарському занятті (в т. ч.: доповідь, виступ, повідомлення, участь у дискусії)	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10
5.	ІНДЗ	30										
6.	Опрацювання фахових видань (в т.ч. першоджерел)	10										
7.	Написання реферату	15										
8.	Виконання модульної контрольної роботи	25					25					
9.	Лабораторна робота (виконання презентації)	20										
10	Всього	295										
11	Всього	$295 : 100 = 2,95$										

VII. САМОСТІЙНА РОБОТА

Самостійна робота студента розрахована на 56 годин. Самостійна робота спрямована на поглиблене вивчення як основних так і окремих питань курсу. Вона має допомогти студенту всебічно сприйняти історичний процес та успішно засвоїти матеріал. Формами контролю: індивідуальна співбесіда, диспут, колоквиум, та ін.

КАРТА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Змістові модулі – теми курсу	Вид контролю	Бали
Модуль 1.		
ЗМ1. Україна у складі Російської та Австрійської імперій (кінець XVIII - початок XX ст.). Етапи національного відродження.	індивідуальна співбесіда виступ на семінарському занятті, написання реферату	5
ЗМ2. Українські землі в складі Російської імперії у першій половині XIX ст.	індивідуальна співбесіда виступ на семінарському занятті, написання реферату	5
ЗМ3. Західноукраїнські землі у складі Австрійської імперії у першій половині XIX ст.	індивідуальна співбесіда виступ на семінарському занятті, написання реферату	5
ЗМ4. Українська культура у першій половині XIX ст.	індивідуальна співбесіда виступ на семінарському занятті, написання реферату	5
Модуль 2.		
ЗМ5. Українські землі у складі Російської	індивідуальна співбесіда виступ на семінарському занятті,	5

імперії у другій половині XIX ст.	написання реферату	
ЗМ6. Західноукраїнські землі в складі Австро-Угорщини у другій половині XIX ст.	індивідуальна співбесіда виступ на семінарському занятті, написання реферату	5
ЗМ7. Український національний рух у другій половині XIX ст.	індивідуальна співбесіда виступ на семінарському занятті, написання реферату	5
ЗМ8. Український національно-політичний рух кінця XIX - початку XX ст.	індивідуальна співбесіда виступ на семінарському занятті, написання реферату	5
Модуль 3.		
ЗМ9. Соціально-економічний, політичний розвиток України початку XX ст.	індивідуальна співбесіда виступ на семінарському занятті, написання реферату	5
ЗМ 11. Україна в роки першої російської революції 1905-1907 рр. Україна у період третьочервневої монархії (1907-1914 рр.).	індивідуальна співбесіда виступ на семінарському занятті, написання реферату	5
ЗМ12. Розвиток культури у другій половині XIX - на початку XX ст.	індивідуальна співбесіда виступ на семінарському занятті, написання реферату	6
Разом:		56

VIII. ІНДИВІДУАЛЬНА НАУКОВО-ДОСЛІДНА РОБОТА – НАВЧАЛЬНИЙ ПРОЕКТ

Індивідуальна навчально-дослідна робота є видом поза аудиторної індивідуальної діяльності студента, результати якої використовуються у процесі вивчення програмового матеріалу навчальної дисципліни.

Завершується виконання студентом ІНДЗ прилюдним захистом навчального проекту.

Однією із форм самостійної роботи студентів є виконання індивідуальної науково-дослідної роботи (ІНДЗ) у вигляді реферату, підготовка доповідей за темами цих рефератів та їх виголошення у формі презентації з використанням смарт дошки на студентських науково-практичній конференціях, наукових семінарах, круглих столах, наукових читаннях, засіданнях СІНТ ІЛСН Київського університету імені Бориса Грінченка

Індивідуальне навчально-дослідне завдання (ІНДЗ) з курсу «Нова історія України» – це вид науково-дослідної роботи студента, що містить результати дослідницького пошуку та відображає рівень засвоєння ним знань із означеної дисципліни.

Мета ІНДЗ: самостійне вивчення частини програмового матеріалу, систематизація, узагальнення, закріплення та практичне застосування знань із навчального курсу, удосконалення навичок самостійної навчально-пізнавальної діяльності.

Зміст ІНДЗ: завершена практична робота у межах навчальної програми курсу, яка виконується на основі набутих студентом знань, умінь та навичок.

Орієнтовна структура ІНДЗ: вступ, основна частина, висновки, список використаних джерел. Підготовлена презентація за змістом реферату. Критерії оцінювання та шкалу оцінювання подано нижче.

Критерії оцінювання ІНДЗ

№ п/п	Критерії оцінювання Роботи	Максимальна кількість балів кожним критерієм
1.	Змістовність створеної презентації	10
2.	Змістовність викладу основної частини реферату	15
3.	Дотримання вимог щодо технічного оформлення структурних елементів роботи (титульний аркуш, вступ, основна частина, висновок, список використаних джерел)	5
Разом:		30 балів

Шкала оцінювання ІНДЗ

Рівень виконання	Кількість балів, відповідає рівню	Оцінка за традиційною системою
Високий	8 -10	Відмінно
Достатній	5 – 7	Добре
Середній	3 – 4	Задовільно
Низький	1 – 2	Незадовільно

Оцінка з ІНДЗ є обов'язковим балом, який враховується при підсумковому оцінюванні навчальних досягнень студентів з навчальної дисципліни.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО НАПИСАННЯ ІНДЗ

Формою самостійної роботи студента є підготовка реферату як індивідуального науково-дослідного завдання на відповідну тему з курсу «Нова історія України».

Реферат – це композиційно організований, узагальнений виклад змісту джерела інформації (статті, кількох статей, монографії та ін.).

Реферат складається з трьох частин: загальна характеристика тексту (вихідні дані, формулювання теми); опис основного змісту; висновки референта.

Роботу над рефератом потрібно розпочати з логіко-змістовного аналізу тексту.

1. Прочитавши текст, поділіть його на абзаци та позначте кожний абзац порядковим номером.
2. Працюючи з абзацами, виділіть змістовний центр кожного з них.
3. Згрупуйте та об'єднайте схожі за змістом абзаци одним формулюванням.
4. Визначте ті абзаци, що розкривають зміст теми.
5. Знайдіть абзац, у якому висловлено головну думку, сформулюйте її.
6. Визначте абзац, в якому автор формулює основні висновки.
7. Складіть план реферату за такою схемою:
  - а) вкажіть вихідні дані друкованого матеріалу: назву, ім'я автора, джерело, рік видання та ін.;
  - б) визначте тему та у стислому вигляді розкрийте її зміст;
  - в) сформулюйте головну думку та вкажіть на матеріал, що її підтверджує. Зробіть основні висновки.

Вимоги до написання реферату. Реферат повинен стисло розкривати основні концепції вихідного тексту. Не можна перетворювати його у "ковзання" по тексту. Ціль реферування: створити "текст про текст". Варто уникати зв'язок типу: у 1 абзаці, у 2 абзаці і т.д. Реферат – це не конспект, розведений "скріпами" типу далі автор відзначає... Рясне цитування

перетворює реферат у конспект. Реферат може містити елементи оцінювання (не можна не погодитися, ін.).

Модель реферату. наукової статті

1. Вступна частина реферату

У статті "...", поміщеній у журналі "..." №... за ... рік, розглядаються питання (проблеми, шляхи, методи). Автор статті – відомий учений...

Стаття називається (за назвою..., під заголовком..., опублікована в...).

2. Тема статті, її загальна характеристика

Тема статті -... (Стаття на тему..., Стаття присвячена темі (проблемі, питанню)...). Стаття являє собою узагальнення (виклад, опис, аналіз, огляд).

3. Проблема статті

У статті мова йде... (про що?), (говориться (про що?)), розглядається (що?), дається оцінка (чому?, чого?), аналіз (чого?), виклад (чого?). Сутність проблеми зводиться... (до чого?), полягає (у чому?), складається (у чому?).

4. Композиція статті

Стаття поділяється на ... частини, (складається з ... частин, починається (з чого?), закінчується (чим?)...).

5. Опис основного змісту статті

У вступі формулюється ...(що?) (дається визначення ...(чого?)) На початку статті визначаються (викладені) мета, завдання... Далі дається загальна характеристика проблеми (глав, частин), дослідження, статті... У статті автор ставить(торкається, висвітлює) наступні проблеми, (зупиняється (на чому?) стосується (чого?)...) В основній частині викладається (що?), приводиться аргументація (на користь чого? проти чого?), дається узагальнення (чого?) (науковий опис (чого?)... У статті також порушені такі питання, як...

6. Ілюстрація автором своїх положень

Автор приводить (посилається на приклад(и) (факти, цифри, дані), що підтверджують, що ілюструють його положення... У статті приводиться, дається...

7. Висновок, висновки автора

Автор робить висновок, що... (підводить нас до ..., підбиває підсумок). Наприкінці статті підводяться підсумки (чого?) На закінчення автор говорить, що, (затверджує, що)... На закінчення говориться, що... (про що?) Сутність вищевикладеного зводиться до (наступного)...

8. Висновки й оцінки референта

У підсумку можна (необхідно, хотілося б) сказати (підкреслити, відзначити)... Таким чином, у статті знайшло відображення...(переконливо доведено..., одержали вичерпне висвітлення...)... Оцінюючи роботу в цілому, можна стверджувати... Безумовною заслугою автора є... Зasluga автора складається, полягає (у чому?)... Основна цінність роботи складається, полягає (у чому?)... Достойнством роботи є... Недоліком роботи є... До достоїнств (недоліків) роботи відносяться... З теоретичної (практичної) точки зору важливо (істотно)... Викликають заперечення (сумніви)... Не можна (не) погодитися з... Істотним недоліком роботи можна вважати...

Реферат має містити такі складові частини:

- титульний аркуш;
- план реферату (зміст роботи із позначенням сторінок);
- основна частина;
- список використаних джерел і літератури.

Обсяг реферату має бути в межах 10-15 сторінок машинописного тексту (або комп'ютерного набору) на одній стороні аркуша білого паперу формату А4 (без списку літератури та додатків).

Усі розділи та підрозділи, що є у плані, повинні бути виділені в тексті заголовками та підзаголовками.

Текст розміщується на аркуші, обмеженому берегами: лівий – не менше 30 мм; правий – 10 мм; верхній – 20 мм; нижній – 20 мм.

У машинописному варіанті тексту на сторінці розміщується не більше 28-30 рядків по 57-60 знаків у кожному з них.

Першою сторінкою вважається титульний аркуш, на ньому цифра 1 не ставиться, на наступній сторінці проставляється цифра 2 і далі по порядку. Порядковий номер проставляється справа у верхньому куті сторінки.

Розділи або глави нумеруються арабськими цифрами, а підрозділи або параграфи – цифрою розділу та підрозділу через крапку.

Список використаної літератури повинен містити бібліографічний опис джерел, використаних студентом під час роботи над темою. Укладаючи його, необхідно додержуватись стандарту. Кожний бібліографічний запис треба починати з нового рядка, літературу слід розташовувати в алфавітному порядку авторів та назв творів. Бібліографічні записи у “Списку...” повинні мати порядкову нумерацію. Посилання на літературу робляться в тексті з позначенням їх порядкового номера в списку і сторінок через кому. Наприклад: [4, 112].

ЗРАЗОК ОФОРМЛЕННЯ ТИТУЛЬНОГО АРКУША РЕФЕРАТУ

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Київський університет імені Бориса Грінченка

Інститут суспільства

Кафедра історії України

РЕФЕРАТ

із курсу «Нова історія України»

на тему: «...»

Виконав(ла) студент(ка) III курсу

Інституту суспільства

денної форми навчання

(прізвище, ініціали)

Прийняв викладач

Щербак В.О.

Київ – 2014

ІХ. ТЕМАТИКА ІНДЗ

1. Адміністративно-територіальний устрій та регіональний поділ українських земель у кінці XVIII - першій половині XIX ст.
2. Архітектура та містобудування в Україні у XVIII - першій половині XIX ст.
3. Революція «Весна народів» і західноукраїнські землі у 1848-1849 рр.
4. Військо вірних козаків (Чорноморське козацьке військо).
5. Декабристський рух в Україні. Повстання Чернігівського полку.
6. Демократично-просвітницький гурток “Руська трійця”.
7. Заселення і розвиток Південної України.
8. Іван Котляревський і українське національне відродження.
9. Культура України в першій половині XIX ст.
10. Київ очима Максима Берлінського.
11. Масонський рух в Україні у XVIII – XIX ст.
12. Микола Костомаров - видатний вчений і політик.
13. Михайло Максимович - вчений енциклопедист.
14. Музика та живопис в Україні у першій половині XIX ст.
15. Освіта і наука в Україні у першій половині XIX ст.
16. Польське повстання 1830–1831 рр. та його наслідки для України.
17. Праці з історії України у першій половині XIX ст.
18. Селянські виступи в Галичині, на Буковині, в Закарпатті в першій половині XIX ст.
19. Скасування кріпосницької залежності селян і панщини в Західній Україні. Л.Кобилиця.
20. Українська література у першій половині XIX ст.
21. Українське національне відродження. Перший етап.
22. Утворення Кирило-Мефодіївського братства: програмні документи та діяльність братчиків.
23. Участь українських солдатів, ополченців і козаків у російсько-французькій війні 1812 р.
24. Феномен Тараса Шевченка в українській та світовій історії.
25. Кримська війна і Україна.
26. Буржуазні реформи 60-70-х рр. XIX ст. та їх наслідки для розвитку українських земель.
27. Особливості здійснення аграрної реформи на українських землях.
28. Економічний розвиток Наддніпрянської України у другій половині XIX - на початку XX ст.

29. Михайло Драгоманов - вчений, політик, діяч культури.
30. Володимир Антонович - вчений, викладач, вихователь школи українознавців.
31. Стара громада, її видатні діячі.
32. Громадсько-політичне життя другої половини XIX ст. на Україні.
33. Культурно-просвітницька діяльність на початку 1860-х рр.
34. Український національний рух у 1870-90-х рр.
35. Діяльність українських наукових, культурно-просвітницьких товариств у Східній Галичині.
36. Південно-Західний відділ російського географічного товариства у Києві - центр розвитку української науки, культури, народознавства.
37. Часопис "Киевская старина".
38. Життєвий та творчий шлях видатних діячів науки, освіти, культури: Тадей Рильський, Павло Чубинський, Кістяківські, Олександр Потебня, Марко Кропивницький, Володимир Іконніков, Микола Лисенко, Михайло Старицький, Іван Франко, Софія Русова, Мурашки, Павло Грабовський, Леся Українка, Микола Лисенко, Олександра Єфіменко, Анатоль Вахнянин, Омелян Бачинський.
39. Український національно-політичний рух кінця XIX - початку XX ст.
40. Створення українських політичних партій (кінець XIX - початок XX ст.).
41. Політичні портрети (Дмитро Антонович, Борис Грінченко, Микола Міхновський, Іван Липа, Микола Порш, Михайло Русов, Микита Шаповал, Ілля Шраг, Володимир і Сергій Шемети).
42. Україна в період революції 1905-1907 оо. (робітничий, селянський, революційний рухи, революційні виступи в армії та на флоті, діяльність українських політичних партій).
43. Михайло Грушевський - видатний вчений і політик.
44. Народництво на українських землях. "Київська комуна", Чигиринська змова".
45. Початок масової еміграції наприкінці XIX ст.: причини і наслідки.
46. Соціально-економічний розвиток західно-українських земель у другій половині XIX ст.
47. Суспільно-політичний розвиток західно-українських земель у другій половині XIX - на початку XX ст.
48. Галичина - український П'ємонт.
49. Культура України в другій половині XIX ст.
50. Культура України на початку XX ст.

X. МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ:

Навчальна програма, опорні конспекти лекції, нормативні документи.

Ресурси:

Нормативна база, історичні джерела, Інтернет, бібліотека університету, Історична бібліотека в м. Києві.

ХІ. ПИТАННЯ ДО ЕКЗАМЕНУ

Історія України у кінці XVIII – на початку XX ст.

1. Юридичне оформлення кріпосного права на Лівобережжі та Слобожанщині.
2. Селянські повстання с. Кліщинцях та с. Турбаях.
3. Поділи Речі Посполитої та інтеграція українських земель до Австрійської імперії.
4. Російсько-турецька війна 1787-1791 рр. Утворення Чорноморського козацтва.
5. Заселення і розвиток Південної України.
6. Інтеграція Правобережжя до Російської імперії внаслідок поділів Речі Посполитої.
7. Українські землі наприкінці XVIII – у першій половині XIX ст., адміністративний устрій.
8. Участь українського народу у війні Росії проти наполеонівської Франції.
9. Посилення гніту царизму в Україні. Аракчеєвщина. Військові поселення.
10. Війна Росії з Туреччиною 1828-1829 рр. Утворення Азовського війська.
11. Економічний розвиток українських земель у складі Російської імперії у першій половині XIX ст. Криза кріпацтва.
12. Інвентарна реформа на Правобережній Україні. Селянські рухи.
13. Розвиток капіталістичних відносин у селянському господарстві. Посилення розшарування селян у першій половині XIX ст.
14. Розвиток капіталістичних відносин у промисловості. Початок промислового перевороту.
15. Розвиток торгівлі в Україні у першій половині XIX ст. Шляхи сполучення, транспорт.
16. Селянські рухи та виступи робітників у першій половині XIX ст. Устим Кармалюк.
17. Перший етап українського національного відродження.
18. Масонських рух в Україні. Київська, харківська, одеська масонські ложі.
19. “Малоросійське товариство” Василя Лукашевича.
20. Південне товариство, провідні діячі. Характеристика «Руської правди».
21. Товариство об'єднаних слов'ян, провідні діячі.
22. Декабристський рух в Україні. Повстання Чернігівського полку.
23. Пропаганда ідей декабристів у Харківському університеті у 1826-1827 рр. Вільнодумство в Ніжинській гімназії вищих наук у 1827-1830 рр.
24. Польське повстання 1830-1831 рр. та його наслідки для України. Діяльність “Співдружності польського народу” в Україні у 1835-1839 роках.

25. Кирило-Мефодіївське братство. Утворення, склад, програмні документи і положення Товариства. Микола Костомаров, Микола Гулак, Василь Білозерський, Пантелеймон Куліш, Тарас Шевченко.
26. Практична діяльність та місце Кирило-Мефодіївського братства в історії України.
27. Роль Тараса Шевченка в українському національному русі.
28. Адміністративно-територіальний устрій та населення західноукраїнських земель наприкінці XVIII – у першій половині XIX ст.
29. Стан економіки Галичинита та Прикарпаття. Форми антикріпосницької боротьби. Рух опришків. Лук'ян Кобилиця.
30. Українське національне відродження в західноукраїнських землях наприкінці XVIII - у першій половині XIX ст. Демократично-просвітницький гурток "Руська трійця". Маркіян Шашкевич, Яків Головацький, Іван Вагилевич. Альманах "Русалка Дністрова".
31. Революція 1848-1849 рр. в Австрійській імперії та український національно-визвольний рух. Головна Руська Рада.
32. Загальна характеристика розвитку української культури у першій половині XIX ст.
33. Розвиток освіти та науки в Україні у першій половині XIX ст. Михайло Максимович, Михайло Остроградський, Тимофій Осиповський.
34. Розвиток історичної думки в Україні в першій половині XIX ст. Осип Бодяньський, Максим Берлінський, Аполлон Скальковський.
35. "Історія Малої Росії" Дмитра Бантиш-Каменського, "Історія Русів", "Історія Малоросії" Миколи Маркевича, загальна характеристика творів.
36. Усна народна творчість та етнографічні дослідження на першому етапі українського національного відродження.
37. Розвиток української літературної мови та становлення нової української літератури в першій половині XIX ст. Іван Котляревський, Григорій Квітка-Основ'яненко, Петро Гулак-Артемівський, Євгеній Гребінка.
38. Зародження професійного театру, розвиток музичного й образотворчого мистецтва та архітектури в Україні в першій половині XIX ст.
39. Кримська війна і Україна: причини, початок війни, напад на Одесу.
40. Воєнні дії в Криму 1854-1855 рр. Оборона Севастополя. Участь населення України у війні. Паризький мирний договір.
41. Передумови і причини до скасування кріпосного права наприкінці 50-х років XIX ст.
42. Селянський рух в 50-х роках XIX ст. "Київська козаччина" 1855 р., "Похід у Таврію за волею" 1856 р.
43. Підготовка до реформи і боротьба навколо неї. Скасування кріпосного права в Наддніпрянській Україні. Основні законодавчі акти реформи.
44. Особисте звільнення селян, наділення їх землею і визначення повинностей. Викуп селянських наділів. Звільнення кріпосних робітників і дворових. Зміни в становищі державних селян.
45. Реформи адміністративно-політичного управління 60-70-х років в Наддніпрянській Україні.

- 46.Економічний розвиток українських земель у 60-90-х роках ХІХ ст.: економічна політика, банки і кредити, залізничне будівництво і розвиток водяного транспорту.
- 47.Пореформений розвиток сільського господарства: аграрні відносини, залишки кріпосництва, поєднання відробіткової й капіталістичної систем, розвиток капіталістичного землеробства і тваринництва. Сільськогосподарська спеціалізація районів.
- 48.Соціальний розклад пореформеного селянства: поширення вільнонайманної праці і формування сільськогосподарського пролетаріату, два шляхи розвитку капіталізму у сільському господарстві.
- 49.Пореформений розвиток промисловості: створення великої машинної фабрично-заводської індустрії, сільськогосподарські виробництва, кам'яновугільна, гірничодобувна і металургійна промисловість, машинобудування.
- 50.Характерні риси пореформеного промислового розвитку України: міста, розширення внутрішнього ринку, торгівля, місце України в системі Російської держави, утвердження капіталістичного способу виробництва.
- 51.Становлення української нації: українська етнічна територія, зміцнення територіальної єдності і економічних зв'язків, збільшення чисельності населення.
- 52.Зміни соціальної структури населення українських земель: селяни, поміщики, формування пролетаріату, становлення буржуазії.
- 53.Становлення інтелігенції. Розвиток української мови і культури, подальше формування національної свідомості.
- 54.Національна політика російського царизму щодо України у другій половині ХІХ ст.
- 55.Русифікація системи державного управління, суду, школи, науки у другій половині ХІХ ст.
- 56.Польське визвольне повстання 1863 р., його поширення на Правобережжя України.
- 57.Розвиток українського національного руху: у другій половині ХІХ ст.: становище населення українських земель у складі Російської і Австро-Угорської монархій, національний гніт, характер національного руху, утвердження українців як окремого самобутнього народу.
- 58.Загальна характеристика виникнення українських громад та їхньої культурно-освітньої діяльності наприкінці 50 - 70-х років ХІХ ст.
- 59.Київська громада 1859 р. В.Антонович, П.Чубинський, П.Житецький та інші.
- 60.Петербурзька громада 1859-1862 рр. Журнал "Основа". М.Костомаров, В.Білозерський, П.Куліш, брати Лазаревські.
- 61.Громади в Харкові, Полтаві, Чернігові, Одесі. Валуєвський циркуляр 1863 р.
- 62.Стара київська громада. Наукова діяльність у Південно-Західному відділі Російського географічного товариства. В.Антонович, М.Драгоманов, О.Лазаревський, І.Лучицький, М.Зібер, М.Лисенко, М.Старицький, Ф.Вовк.

63. Створення М. Драгомановим української позацензурної преси і вплив на формування молодих радикальних громад. Емський акт 1876 р.
64. Український національний рух 80-х років. Журнал "Киевская старина". Діяльність Історичного товариства Нестора - Літописця.
65. Політизація національного руху в 90-х роках ХІХ ст. "Братство тарасівців". Програма "Символ віри". Діячі. М. Базькевич, М. Байздренко, І. Липа, М. Міхновський.
66. Революційно-демократичний рух у першій половині 60-х рр. Зародження, ідеологія, соціальна суть народництва. Ідеологи, течії, основні етапи народницького руху.
67. Поселення революціонерів у народі. (1875-1877). "Земля і воля". "Чигиринська змова".
68. Перехід народників до політичної боротьби. Виникнення "Народної волі" і "Чорного переділу" (1878-1879). Народовольські і чорнопредільські гуртки на Україні.
69. "Південноросійський союз робітників". Статут. Діяльність. Є. Заславський.
70. Поширення марксизму. Перші марксистські гуртки і групи на Україні. "Союз боротьби за визволення робітничого класу". І з'їзд РСДРП та участь соціал-демократів України у його проведенні.
71. Народження і поширення національного гімну "Ще не вмерла Україна". П. Чубинський, М. Вербицький.
72. Розвиток української культури у другій половині ХІХ ст.: умови, загальна характеристика розвитку, освіта, наука, історія, книга і преса.
73. Розвиток української культури у другій половині ХІХ ст.: художня література, драматургія і театр, музика, образотворче мистецтво і архітектура. Діячі.
74. Західноукраїнські землі в другій половині ХІХ ст.: становище у складі Австро-Угорської імперії, адміністративний устрій, економічний розвиток, економічне та політичне становище робітників і селян, національний гніт.
75. Західноукраїнські землі в другій половині ХІХ ст.: суспільно-політичний рух, москвофільство, народовці, націонал-демократи, радикальні демократи. І. Франко, М. Павлик.
76. Утворення Русько-української радикальної партії 1890 р., програма, діячі. Розкол, утворення Української національно-демократичної партії 1899 р., програма, діячі.
77. "Ukraina irredenta" Ю. Бачинського та її роль у розвитку національної самосвідомості і національного руху українців.
78. Розвиток і політизація українського національного руху. Соціалістична та національно-революційна течії, українські ліберали. Д. Антонович, М. Міхновський, О. Лотоцький, Є. Чикаленко, С. Єфремов, Б. Грінченко.
79. Створення і діяльність українських політичних партій: РУП, УНТ, УДП, УРП, УСДС, УСДРП, їх програми та діячі.
80. Економічний розвиток в Україні на початку ХХ ст.: економічна криза 1900-1903 рр.. посилення концентрації виробництва, монополії і фінансовий

капітал, погіршення становища робітників, розвиток сільського господарства, становище селянства.

81. Діяльність загальноросійських політичних партій в Україні наприкінці XIX - на початку XX ст.: РСДРП, Бунд, есери. Діячі.

82. Україна в роки революції 1905-1907 рр.: класи і партії в революції, передумови і характер, загальноросійські та українські політичні партії в революції.

83. Україна в роки революції 1905-1907 рр.: Україна у Всеросійському жовтневому політичному страйку, участь робітників України у страйку, царський маніфест 17 жовтня, виникнення Рад робітничих депутатів і профспілок.

84. Україна в роки революції 1905-1907 рр.: революційна боротьба робітників і селян в Україні у 1906-1907 рр., I та II Державні думи.

85. Україна в період третьочервневої монархії (червень 1907 - липень 1914 рр.): столипінський режим в Україні, третьочервнева монархія.

86. Україна в період третьочервневої монархії (червень 1907 - липень 1914 рр.): земельна реформа П.Столипіна - поворот в аграрній політиці царизму, указ 9 листопада 1906 р., закон 14 червня 1910 р., руйнування общини і закріплення землі в особисту власність, виділення селян на хутори і відруби, Селянський банк, переселення селян, наслідки реформи.

87. Україна в період третьочервневої монархії (червень 1907 - липень 1914 рр.): революційний рух у 1907-1914 рр., робітничі виступи у роки столипінського режиму, початок революційного піднесення в 1910-1911 рр... розстріл робітників на Лені і піднесення масового революційного руху в 1912 р., політичні партії під час третьочервненого режиму.

88. Україна в період третьочервневої монархії (червень 1907 - липень 1914 рр.): національно-визвольний рух, посилення національного гноблення, великодержавний шовінізм і розпалювання національної ворожнечі, справа Бейліса, українське питання в III та IV Державних Думах, активізація українського національно-визвольного руху.

89. Україна в період третьочервневої монархії (червень 1907 - липень 1914 рр.): назрівання революційної кризи в 1913 - першій половині 1914 рр., революційний рух у 1913 р., передвоєнна політична криза.

90. Українська культура і духовне життя на початку XX ст.: освіта, наука, книга і преса, література.

91. Еміграція і переселення українців поза межі України у другій половині XIX - на початку XX ст.: причини і характер, переселення в межах Російської імперії, еміграція до США, Канади, Бразилії і Аргентини.

ХІІ. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Аболихин В.С. Украинское ополчение 1812 г. // Исторические записки. - 1962. - № 72. - С. 87-118.
2. Айзеншток І. Українські поети-романтики // Українські поети-романтики 20-40-х років ХІХ ст. - К., 1968.
3. Аксіоми для нащадків. Українські імені у світовій науці / Упоряд. О.К.Романчук. - Львів, 1992.
4. Антонович В.Б. Коротка історія України. - К.: Україна, 1991.
5. Антонович В.Б. Моя сповідь. Вибрані історичні та публіцистичні твори. - К.: Либідь, 1995.
6. Аркас М. Історія України-Русі. - К., 1993.
7. Багалеї. Д. И. Опыт истории Харьковского университета. Т. 1—2. Харьков, 1893—1904.
8. Багалій Д. Історія Слобідської України. - Харків, 1993.
9. Бантыш-Каменский Д.Н. История Малой России. - К., 1993.
10. Бачинський А. Січ Задунайська. 1775-1828. Іст.-докум.нарис. - Одеса, 1994.
11. Бачинський А.Д., Бачинська О.А. Козацтво на Півдні України 1775-1869. - О.: Маяк, 1995.
12. Бегей І. Юліан Бачинський: соціал-демократ і державник. - К., 2001..
13. Бегей І.І. Політичні інститути суспільства в теоретичній спадщині Юліана Бачинського. - Львів, 1999.
14. Бегей І.І. Юліан Бачинський: з життєпису, політичної та наукової діяльності. - Львів, 1998.
15. Бережинський В.Г. Українські Січові Стрільці. - К., 1997.
16. Бернштейн М. Д. Журнал «Основа» і український літературний процес кінця 50-60-х років в ХІХ ст. Київ, 1959.
17. Білецький П. О. Нариси з історії українського мистецтва. Українське мистецтво другої половини ХVІІ-ХVІІІ ст. - К., 1981.
18. Болховітінов Євгеній, митрополит. Вибрані праці з історії Києва / Упор. вст. ст. та додатки Тетяни Ананьєвої. - К.: Либідь - ІСА, 1995.
19. Боплан Г. Л. Опис України. - К., 1990.
20. Борисенко В.Й. Курс української історії: з найдавніших часів до ХХ століття. - К., 1996.
21. Брайчевський М.Ю. Вступ до історичної науки. Навчальний посібник. -К., 1995.
22. Будівський П.О. Олекса Довбуш в історії, фольклорі та літературі (Проблема історичної та художньої правди). - К.: Бланк - Сервіс, 1999.
23. Варварцев М.М. Кирило-Мефодіївське товариство в контексті доктрини національного визволення Дж.Мадзіні // Міжнародні зв'язки України: пошуки і знахідки . Вип. 8 . - К., 1999.
24. Василенко М. Проф. М.С.Грушевський як історик // Український історик. - 1997. №1-4.
25. Ващенко В.В. Лекції з історії української науки другої половини ХІХ - початку ХХ ст. (М.Костомаров, В.Антонович, М.Грушевський). - Дніпропетровськ: ДДУ, 1998.

26. Вегеш М.М., Горват Л.В. Українська історична наука в середині ХІХ - на початку ХХІ ст.: матеріали до лекцій для студентів історичного факультету. - Ужгород, 2000.
27. Великий українець. Матеріали з життя та діяльності М.С.Грушевського. - К., 1992.
28. Величко С. Літопис, У 2-х т. - К.: Дніпро, 1991.
29. Верига В. Нариси з історії України (кінець ХVІІІ - початок ХХ ст.). - Львів, 1995.
30. Верстюк В., Пиріг Р. М.С.Грушевський. Коротка хроніка життя та діяльності. - К.: Либідь, 1996.
31. Вехи. Интеллигенция в России. - М., 1991
32. Винар Л. Грушевський як Голова Наукового товариства ім.Шевченка // Український історик. - 1969. № 1-3.
33. Винар Л. Грушевськознавство: генеза й історичний розвиток. - Київ-Львів-Париж-Нью-Йорк-Торонто, 1998.
34. Винар Л. Михайло Грушевський і наукове товариство ім. Тараса Шевченка 1892-1930. - Мюнхен: "Дніпрова хвиля", 1970.
35. Винар Любомир. Грушевськознавство: Генеза й історичний розвиток. Серія: Грушевськіяна, том 5. - К.: Українське Історичне Товариство; Міжнародне товариство ім. М. Грушевського; Видавництво імені Олени Теліги. - 1998.
36. Войцехівська І., Семергей О. Губернські вчені архівні комісії в Україні (кінець ХІХ - початок ХХ ст.) // Київська старовина, - 1995. № 6. - С.105-113.
37. Волинський К.П. Теоретична боротьба в українській літературі (перша половина ХІХ ст.). - К., 1959
38. Воспоминания о Тарасе Шевченко. - К., 1988.
39. Гермайзе О. В.Б.Антонович в українській історіографії // Україна. - 1928. - Кн.5 (30).
40. Годований Є.Ф. Суспільно-політичний рух 30-60-х років ХІХ століття в Україні та його висвітлення на сторінках української преси. - К.: Знання, 1999.
41. Голенищев-Кутузов И.Н. Гуманизм у восточных славян (Украина й Белоруссия). - М., 1963.
42. Голобуцкий В.Черноморское казачество. - К., 1956.
43. Голобуцький В.О. Запорізька Січ в останні роки свого існування. - К., 1961.
44. Голобуцький Олексій, Кулик Віталій. Український політичний рух на Наддніпрянщині кінця ХІХ - початку ХХ століття: Дослідження. - К., 1996.
45. Головченко В. Від "Самостійної України" до Союзу визволення України. Нариси з історії української соціал-демократії початку ХХ ст. - Харків, 1996.
46. Голуб А.І. Українська соціал-демократія і міжнародний соціалізм: сторінки політичної історії (кінець ХІХ -перша чверть ХХ століття) : Навч. посібник. - Дніпропетровськ: ДДУ, 1998.
47. Голубенко П. Україна і Росія у світлі культурних взаємин. - К., 1993.
48. Горелов М.Є. Передвісники незалежної України: Історичні розвідки. - К., 1996.
49. Горизонтов Л. Е. Парадоксы имперской политики: поляки в России и русские в Польше. - М., 1999.
50. Горський В.С. Історія української філософії: Курс лекцій. - К., 1996.
51. Господин А. Микола Костомаров. - Вінніпег, 1986.

52. Гошовська В.А. Становлення української соціал-демократичної думки кінця ХІХ - початку ХХ століття: Проблема світогляду, національних особливостей, теоретичного осмислення на сторінках преси. - Х.: Основа, 1997.
53. Грабовецький В. Гуцульщина ХІІІ - ХІХ століть. - Львів, 1982.
54. Грабович Г. Поет як міфотворець. Семантика символів у творчості Тараса Шевченка. - К., 1998.
55. Грабович Г. Шевченко як міфотворець. - К., 1991.
56. Грицак Я. Українське національне відродження: тяглість і перервність традицій // Зустрічі. Вип.2, 1991.
57. Грицак Я.Й. Нарис історії України: формування модерної укр. нації ХІХ -ХХ ст. - К.: Генеза, 1996; 2000.
58. Грінченко Б. - Драгоманов М. Діалоги про українську національну справу. - К., 1994.
59. Грінченко Б., Драгоманов М. Діалоги про українську національну справу / НАН України; Інститут української археографії / А.Жуковський (сост.). - К., 1994.
60. Грушевський М. Об украинской историографии ХVІІІ века. Несколько соображений // Известия АН СССР. Отделение общественных наук. - М., 1934.
61. Грушевський М.С. Развитие украинских изучений в ХІХ в. и раскрытие в них основных вопросов украиноведения // Украинский народ в его прошлом и настоящем. - Спб., 1914. - Т.1.
62. Грушевський М.С. Очерки истории украинского народа. - К.: Либідь, 1990.
63. Грушевський М. Звичайна схема "Руської" історії й справа раціонального укладу історії східного слов'янства // Тв. - Т.1. - К., 2002.
64. Грушевський М. Українське Наукове Товариство в Києві й його наукове видавництво // Записки Укр. наук. т-ва в Києві. - 1908. - Кн.1. - С. 3-15.
65. Грушевський М. Хто такі українці і чого вони хочуть. - К., 1991.
66. Грушевський М.С. Звичайна схема "Руської" історії й справа раціонального укладу східного слов'янства // Твори у 50 томах. Т.1. - Львів: Світ, 2002. - С.75-82.
67. Грушевський М.С. Ілюстрована історія України. - К.: Левада, 1996.
68. Грушевський М.С. Щоденник (1888 - 1894 рр.) / Упор. Леоніда Зашкільняка. - К.: АТ "Книга", 1997.
69. Гунчак Т. Україна, перша половина ХХ століття: Нариси політичної історії. - К., 1993.
70. Гуржій І. Повстання селян в с. Турбаях (1789-1793). - К., 1950.
71. Гуржій І.О. Боротьба селян і робітників України проти феодално-кріпосницького гніту (з 80-х рр. ХVІІІ ст. до 1861 р.). - К., 1958.
72. Данилюк В. Історична наука на Закарпатті (кінець ХVІІІ - перша половина ХХ ст.). - Ужгород: Патент, 1999.
73. Данилюк Д. Історія Закарпаття в біографіях і портретах (з давніх часів до початку ХХ ст.). - Ужгород, 1997.
74. Дашкевич Я. За науковим кермом. Михайло Грушевський - творець концепції української національної науки // Дзвін. - 1991. № 9. - С.137-140.
75. Демкович-Добрянський М. Україна і Росія. - Львів - Краків - Париж, 1993.
76. Довгич В.А. Українська ідея в політичній теорії М.Драгоманова. - К., 1991.
77. Довідник з історії України / За ред. І.Підкови, Р.Шуста. - К., 2002.

78. Донцов Д. Історія розвитку української державної ідеї. - К., 1991.
79. Дорошенко Д. Нарис історії України. - Львів, 1991.
80. Дорошенко Д. Огляд української історіографії. Державна школа: Історія. Політологія. Право. - К.: Вид-во "Українознавство", 1996.
81. Драгоманов М. Антракт з історії українофільства (1863—1872) // Драгоманов М. П. Вибране. Київ: Либідь, 1991.
82. Драгоманов М. Літературно-публіцистичні праці. - К., 1970. - Т. 1-2.
83. Драгоманов М. М.А. Максимович. Его литературное и общественное значение. Некролог // Вестник Европы. 1874. Март. С. 442—453.
84. Драгоманов М.П. Малороссия в ее словесности // Драгоманов М.П. Вибране. - К., 1991.- С.5-45.
85. Драгоманов М.П. Пропаший час. Українці під московським царством (1654-1876). // Драгоманов М.П. Вибране. - К., 1991.- С.559-574.
86. Драгоманов М.П. Чудацькі думки про українську національну справу // Драгоманов М.П. Вибране. - К., 1991. - С.461-558.
87. Драгоманов М.П. Шевченко, українофіли і соціалізм // Драгоманов М.П. Вибране. - К., 1991.-С.327-429.
88. Драч І.Ф., Кримський С.Б., Попович М.В. Григорій Сковорода. - К., 1984.
89. Дружинин Н.М. Просвещенный абсолютизм в России. // Абсолютизм в России. - М., 1964. - С. 428-459.
90. Дудко В. Полтавська Громада початку 1860-х рр. у листах Дмитра Пильчикова до Василя Білозерського // Київська Старовина. 1998. № 2.
91. Дух України. 500-ліття малярства. Видання мистецької галереї Вінніпегу. - Вінніпег, 1992.
92. Енциклопедія українознавства: Словникова частина. У 12 томах. /Гол. ред. В.Кубійович. - Мюнхен-Нью-Йорк, 1955-1984; та ТТ.1-10.- К.; Л., 1993- 2002.
93. Енциклопедія українознавства: Загальна частина у 3 томах.- К., 1995.
94. Енциклопедія української діаспори в 7 т. - Вид.1-е. - К., 1995.
95. Ефименко А.Я. История Украины и её народа. - К.: Мистецтво, 1992.
96. Єфремов С. Історія українського письменства. - К., 1995.
97. Жулинський М.Г. Вірю в силу духа: Іван Франко, Леся Українка і Михайло Грушевський у боротьбі за піднесення політичної і національної свідомості української людини. - Луцьк, 1999.
98. Журба О.І. Київська археографічна комісія, 1843-1921. Нарис історії і діяльності. - К.: Наукова думка, 1993.
99. Забужко О. Філософія української ідеї та європейський контекст. - К., 1992.
100. Задунайська Січ // Невичерпні джерела пам'яті. - Одеса, 1998.
101. Зайончковский П. А. Российское самодержавие в конце XIX столетия. (Политическая реакция 80-х - начала 90-х годов.). - М., 1970.
102. Зайончковский П.А. Кирилло-Мефодиевское общество (1846-1847). - М., 1959.
103. Зайцева З.І. Українське наукове товариство у контексті інституційних процесів в українській науці початку ХХ століття // Україна ХХ ст. : культура, ідеологія, політика. Збірник статей. - К., 2001. - Вип. 4. - С.124-137.
104. Замлинський В. Батько і син Бантиш-Каменські. Сторінки біографії //Київська старовина, 1994. № 1.

105. Запаско Я. Мистецька спадщина Івана Федорова. - Львів, 1974.
106. Запорозьке козацтво в українській історії, культурі та національній свідомості. - К., 1997.
107. Заруба В. Розгром і знищення київської школи істориків М.Грушевського // Український історик. - 1991-1992. № 3-4; 1-4.
108. Заставний Ф. Українська діаспора. - Львів, 1991.
109. Зашкільняк Л. Методологія історії: від давнини до сучасності. - Львів, 1999.
110. Зеров М. Українське письменство XIX ст. // Твори у 2-х т. - К., 1990. - Т.2.
111. Злупко С.М. Сергій Подолинський — вчений, мислитель, революціонер. - Львів, 1990.
112. Из дореволюционного прошлого Кубанского казачества. - Краснодар, 1993.
113. Іванко А.Б. Історики України XIX-XX ст. (нарис української історіографії). - Кіровоград, 2001.
114. Іванова Л.Г., Іванченко Р.П. Громадівський рух 60-х рр. XIX ст. в Україні: проблеми, ідеологія. - К., 1999.
115. Іванова Л.Г., Іванченко Р.П. Суспільно-політичний рух 60-х рр. XIX ст. в Україні: до проблеми становлення ідеології. - К., 2000.
116. Іванченко Р.П. Історія без міфів. Бесіди з історії української державності. - К., 1996.
117. Іванченко Р.П. Михайло Драгоманов у суспільно-політичному русі Росії та України (II половина XIX в.). - К., 1971.
118. Ісаєвич Я. Наші три відродження - не лише здобутки, але й втрати // Сучасність. - 1998. № 12.
119. Історична наука: термінологічний і понятійний довідник. (В.Литвин та ін.). - К.: Вища школа, 2002.
120. Історія Русів / Перекл. І.Драча; вступна стаття В.Шевчука). - К.: Радянське письменство, 1991.
121. Історія суспільних рухів і політичних партій в Україні (XIX - 1920 р.). - Львів, 1993.
122. Історія України / Керівник авт. колект. Ю.Зайцев. - Львів, 1996.
123. Історія України в особах: У 2 томах: Т.1 (IX-XVIII ст.). - К., 1993; Т.2 (XIX-XX ст.). - К., 1995.
124. Історія України: Навчальний посібник / За ред. В.А.Смоля. - К., 1997.
125. Історія України: нове бачення / Під ред В.А.Смоля. Т. 1-2. - К., 1995.
126. Історія українського війська. - Львів, 1992. - Т.1; 1996. - Т.2.
127. Історія української культури / За заг. ред. Івана Кип'якевича. - К., 1994.
128. Історія української музики. - К., 1989. - Т.2.
129. Казьмирчук Г.Д., Соловйова Т.М. Соціально-економічний розвиток Правобережної України в першій чверті XIX століття. - К.: ТОВ "Міжнар. фін. агенція" , 1998.
130. Калакура Я. С. Українська історіографія: Курс лекцій. - К.: Генеза, 2004.
131. Каппелер А. Мазепинцы, малороссы, хохлы: украинцы в этнической иерархии Российской империи // А. Миллер, Б. Флоря, В. Репринцев (ред.) Россия-Украина: история взаимоотношений. - М., 1997. С. 125-144.

132. Кармазіна М.С. Ідея державності в українській політичній думці (кінець ХІХ-початок ХХ століття). - К., 1998.
133. Кас'янов Г. Українська інтелігенція на рубежі ХІХ - ХХ століть. Соціально-політичний портрет. - К., 1993.
134. Катренко А.М. Український національний рух ХІХ століття. Частина І. Перша половина ХІХст.: Навч. посібник для студентів історичного факультету. - К.: РВЦ "Київський університет", 1998
135. Катренко А.М. Український національний рух ХІХ століття . Частина ІІ. 60 - 90-ті роки ХІХ ст.: Навч. посібник для студентів історичних факультетів. - К.: Ін-т математики НАН України, 1999.
136. Катренко А.М., Беззуб Ю.В. Український національний рух ХІХ століття (По сторінках праць Михайла Драгоманова): Навч. посібник. - К., 1997.
137. Качкан В.А. Українське народознавство в іменах: У 2 частин. - К., 1994, 1995.
138. Києво-Могилянська академія в іменах. - К., 2002.
139. Кирей Н.И. Войсковые регалии Кубанского казачества // Дом Романовых в истории России. - СПб., 1995. - С.140-148;
140. Кирило-Мефодіївське Товариство. /Укладачі О.О.Франко та ін. Ред. Л.З.Гісцова, Г.Я. Сергієнко. - У 3-х томах. - Київ, 1990.
141. Кирчів Р. Г. Етнографічно-фольклористична діяльність "Руської трійці". - К., 1990.
142. Кирчів Р. Мовою українського народу // Українською музою натхненні. - К., 1971.
143. Киян О. Володимир Антонович /Історія України в особах. ХІХ-ХХ ст. - К.:Україна, 1995. - С.85-91.
144. Киян О.І. М.Д.Іванишев як історик і організатор історичної науки // Україн. істор. журнал. - 2002. №2. - С.84-94.
145. Книш З. Історія української політичної думки до кінця ХVІІІ ст.: Популярний нарис. - Париж-Вінніпег, 1952.
146. Коваленко Л.А. Велика французька буржуазна революція і громадянсько-політичні рухи на Україні в кінці ХVІІІ ст. - К., 1973.
147. Коваленко О. Павло Полуботок - політик і людина. - Чернігів, 1996.
148. Ковальчук О.О. Гетьман Д. Апостол і його доба в оцінці істориків ХІХ ст. - Ніжин: Т-ов "Просвіта" ім. Т.Г. Шевченка Ніженського педінституту, 1996.
149. Коган ЮЛ. Просветитель ХVІІІ века Я.П.Козельский. - М., 1958.
150. Когут Зенон. Російський централізм і українська автономія. Ліквідація Гетьманщини 1760-1830. - К., 1996.
151. Козацькі січі (Нариси з історії українського козацтва ХVІ - ХІХ ст.). - К.: Запоріжжя, 1998.
152. Колесник В.Ф., Рафальський О.О. Український рух в Австро-Угорщині (кінець ХІХ-початок ХХ ст.). - К., 1998.
153. Колесник В.Ф., Рафальський О.О., Тимошенко О.П. Шляхом національного відродження: Національне питання в програмах та діяльності українських партій Наддніпрянщини 1900-1907. - К., 1998.
154. Колесник І.І. Українська історіографія (ХVІІІ - початок ХХ століття). - К.: Генеза, 2000.

155. Колесник І.І. Українська культура та історіографія: історія ментальностей // Укр.істор.журнал. - 2002. №1.
156. Колесник М.П. Історичне товариство Нестора-літописця та його вклад у розвиток історичної науки в Україні // Україн. істор. журнал. - 1995. №5. - С. 28-37.
157. Кондратюк К. К. Нариси історії українського національно-визвольного руху. - Тернопіль, 1993.
158. Кондратюк К. Українська історіографія ХІХ - початку ХХ століття: основні напрямки і концепції. - Львів, 2002.
159. Кормич Л.І., Багацький В.В. Історія України від найдавніших часів і до ХХІ століття: Навчальний посібник. - Харків, 2001.
160. Корнійчук Л.Я. Життя і діяльність С.А.Подолінського // Подолінський С. Вибрані твори / Упоряд.: Л.Я.Корнійчук. - К., 2000. - С.3-42.
161. Короткий В.А., Біленький С.Г. Михайло Максимович та освітні практики на Правобережній Україні в першій половині ХІХ століття. - К.: ВЦ"Київський університет", 1999.
162. Костомаров М. Історія України в життєписах визначніших її діячів. - К., 1991.
163. Костомаров М.І. Твори у 2-х т. - К.: Дніпро, 1990.
164. Костомаров Н. Исторические произведения. Автобиография. - К., 1989.
165. Костомаров Н.И. Две русских народности / Обработ. Текста и ред. А.П.Ковалевой; Авт. предислов. В.А.Дорошенко. - К., Х., 1991.
166. Костомаров Н.И. Руина; Мазепа; Мазепинцы: Исторические монографии и исследования. - М., 1995.
167. Котляр М., Смолій В. История в жизнеописаниях. - К., 1990.
168. Коцур А.П. Українська державність: історія та сучасність. - Чернівці, 2000.
169. Коцур А.П. Ідея державності в історичній думці та суспільно-політичному житті України кінця ХVІІІ - початку ХХ ст. - Чернівці: Золоті литаври, 2000.
170. Коцур В.П., Коцур А.П. Історіографія історії України. - Чернівці, 1999.
171. Кравців Б. Суспільно-політичні погляди Івана Франка й радянське франкознавство // Іван Франко: про соціалізм і марксизм. - Нью-Йорк, 1966. - С.3-28.
172. Кравченко В. Д.М.Бантиш-Каменський // Укр.істор.журнал, 1990. № 4; № 9.
173. Кравченко В. Рукописна "История малой Росии Д.М.Бантиш-Каменського // Київська старовина, 1992. № 5.
174. Кравченко В. Нариси з української історіографії епохи національного відродження (друга половина ХVІІІ - середина ХІХ ст.). - Харків, 1996.
175. Кравченко В.В. "Історія Русів": час збирати каміння /Культура України. Зб.ст. Вип. 3. - Х., 1996. - С. 21-43.
176. Кравченко В.В. Дмитро Іванович Багалій та його доба // Дмитро Іванович Багалій - професор Харківського університету: Біобібліографічний покажчик. - Харків, 1992.
177. Кравченко В.В. Поема вольного народу. "Історія Русів" та її місце в українській історіографії.- Х., 1996.
178. Кравчук М.В. Українські Січові Стрільці. - Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 1998.
179. Крайній К.К. Історики Києво-Печерської лаври ХІХ - початку ХХ століття. - К.: ТОВ Університетське видавництво "Пульсари", 2000 .

180. Кривошея І.І. Потоцькі на Уманщині: перша половина ХІХ століття (нуково-методичні матеріали до вивчення тем з історії України ХІХ ст.). - К.: Знання, 1999.
181. Крикун Н. Административно-территориальное устройство Правобережной Украины в XV - XVIII вв. Границы, воеводства в свете источников. - К., 1992.
182. Крип'якевич І. Історично-філологічна секція НТШ під керівництвом Михайла Грушевського у 1894-1913 роках // Записки НТШ, - Львів, 1991. - Т.СХХІІ. - С. 392-411.
183. Крип'якевич І.П. Історія України. - Львів, 1992.
184. Круглашов А.М. Драма інтелектуала: Політичні ідеї Михайла Драгоманова. - Чернівці: Прут, 2000.
185. Кугутяк М. Галичина: сторінки історії. Нарис суспільно-політичного руху (ХІХ ст. - 1939 р.). - Івано-Франківськ, 1993.
186. Кузик П. Слов'янофільство: двобій націоналістичної та шовіністичної ідеологій (український, російський і польський досвід) // Визвольний шлях. - 2000, кн. 6 (627). - С. 19-29.
187. Кулиш П. Записки о Южной Руси. - К., 1994.
188. Куліш П. Твори у двох томах. - К., 1989.
189. Куліш П. Хутірська філософія і віддалена від світу поезія // Хроніка-2000. - 1993. - №5(7). - С.70-80.
190. Куліш П.О. Епілог // Куліш П.О. Твори в двох томах. - Т.1. - К., 1994.
191. Куліш П.О. Зазивний лист до української інтелігенції // Куліш П.О. Твори в двох томах. - Т.1. - К., 1994. - С.400-412.
192. Культура і побут населення України. - К., 1993.
193. Культура українського народу / Керівник Русанівський В.М. - К., 1994.
194. Кучменко Е.М. Народна нормотворчість як складова моральної культури України ХІХ століття. - К.: Знання, 1999.
195. Левенець Ю. Теоретико-методологічні засади української суспільно-політичної думки: проблеми становлення та розвитку (друга половина ХІХ - початок ХХ століття) . - К.: Стилос, 2001.
196. Лекції з історії світової та вітчизняної культури / За заг. ред. Яртіся А.В. - Львів, 1994.
197. Леонтович В.В. История либерализма в России. 1762-1914. - Париж, 1980.
198. Листування Михайла Грушевського. Т.ІІ - Упор.: Р. Майборода, В. Наулко, Г. Бурлака, І. Гирич; ред. Л. Винар. - Київ - Нью-Йорк: УІТ, 2001.
199. Лисяк-Рудницький І. Драгоманов як політичний теоретик // Лисяк-Рудницький І. Історичні есе. В 2 т. — Т.1. / Пер. з англ. У.Гавришків, Я.Грицака. - К, 1994. - С.299-347.
200. Лисяк-Рудницький І. Історичні есе.- Т.1. - Київ, 1994.
201. Лисяк-Рудницький І. Каразин і початки українського національного відродження //Лисяк-Рудницький І. Історичні есе. В 2 т. - Т.1. - К., 1994. - С.203-220.
202. Литвиненео М. Джерела з історії України ХVІІІ ст. - Харків, 1970.
203. Лісовий В. Драгоманов і Донцов // Філософська і соціологічна думка. -1991.- № 9. -С.83-102.
204. Логвин Г.Н. Українці. - К., 1969.

205. Лотман Ю.М. Беседы о русской культуре. Быт и традиции русского дворянства (XVIII - начало XIX века). - М., 1994.
206. Луців Л. Іван Франко - борець за національну і соціальну справедливість. - Нью-Йорк. 1968.
207. М.В.Лисенко у спогадах сучасників. - К., 1968.
208. Магочій ГІ. Українське національне відродження. Нова аналітична структура //Укр.істор.журн. 1991. № 3.
209. Макаров А. Світло українського бароко. - К., 1994.
210. Макарчук С.А. Москвофільство: витоки та еволюція ідеї // Вісник Львівського університету. Серія історична. - Львів, 1997. Вип. 32.
211. Максимович М. У пошуках омріяної України. Вибрані українознавчі твори / Упорядн. В.Короткий, - К., 2003.
212. Маленко Л. Азовське козацьке військо (1828 - 1866). - Запоріжжя, 2000.
213. Малий словник історії України. - К., 1997.
214. Малукало А. М. Кубанське козацьке військо в 1860-1914 рр.: організація, система управління і функціонування, соціально-економічний статус. - Краснодар: "Кубанькино", 2003.
215. Марк фон Хаген. Русско-украинские отношения в первой половине XX в. /Украина и Россия: общества и государства. М., 1997.
216. Маркевич П. История Малороссии. В 5 т. - М., 1842-1843.
217. Маркина В. Крестьяне Правобережной Украины: конец XVII - 60-е годы XVIII ст. - К., 1971.
218. Марков П. А. Максимович М.А. - К., 1983.
219. Марков П. Жизнь и труды М.А.Максимовича. - К., 1997.
220. Марков П. Олександра Єфіменко (До 150-річчя з дня народження) // Історія України. - 1998. № 17-18.
221. Марченко М.І. Історія української культури. - К., 1961.
222. Марченко М.І. Українська історіографія (здавніх часів до середини XIX ст.), - К., 1959.
223. Масненко В.В. Історична наука та націєтворення в Україні (кінець XIX - перша третина XX ст.), - К.: Черкаси: Відлуння-Плюс, 2001.
224. Матях В.М. Медієвістика в Україні другої половини XIX - початку XX століття: криза чи прогрес? - К.: Ін-т історії України НАН України, 1996.
225. Махновець А. Григорій Сковорода. - К., 1972.
226. Микитась В. Давньоукраїнські студенти і професори. - К., 1994.
227. Миллер А. Внешний фактор в формировании национальной идентичности галицких русинов // О. Хаванова (ред.). Австро-Венгрия: интеграционные процессы и национальная специфика. - М., 1997.
228. Миллер А. Украинские крестьяне, польские помещики, австрийский и русский император в Галиции 1872 г. //А.С.Стыкалин (ред.). Центральная Европа в новое и новейшее время. - М., 1998. С. 175-180.
229. Миллер А.И. "Украинский вопрос" в политике властей и русском общественном мнении (вторая половина XIX века). - СПб.: Алетейя, 2000.

230. Миллер Д. Очерки из истории и юридического быта старой Малороссии. Превращение казацкой старшины в дворянство // Киевская старина. - 1897.- № 1.- С. 1-31; № 2. - С. 188-220; № 3. - С. 351-374; № 4. - С. 1-47.
231. Мирослав Попович. Нарис історії культури України.- К.: АртЕк, 2001.
232. Михайло Грушевський: Фотоальбом / Авт. тексту Л.В. Решодько. - К.: Україна, 1996.
233. Михайлюк О.І. Становлення та розвиток сільськогосподарських освітніх закладів Полтавщини у ХІХ ст. - 20-х роках ХХ століття. - К.: Нора-прінт, 2001.
234. Мірчук П. Микола Міхновський: Апостол української державности. — Філадельфія, 1960. Міхновський М. Самостійна Україна. Програма Революційної Української партії із 1900 року /Вступ В.Шаяна. - Лондон, 1967.
235. Міяковський В. Недруковане й забуте. Громадські рухи дев'ятнадцятого сторіччя, новітня українська література / Ред. М. Антонович // Джерела до новітньої історії України / Заг. ред. Я.Білинський, В.Омельченко і О.Федишин. - Т.1. - Нью-Йорк, 1984.
236. Модзалевский В. Малороссийский родословник: в 4-х т. - К., 1908-1914.
237. Мороз М. Літопис життя та творчості Лесі Українки. - К., 1992.
238. Наливайко Д.С. Козацька християнська республіка // Запорізька Січ у західноєвропейських історико-літературних пам'ятках. - К., 1992.
239. Нарис історії "Просвіти". - Львів-Краків-Париж, 1993.
240. Нариси з історії українського національного руху. Відп. ред. В.Г.Сарбей. - К., 1994.
241. Наріжний С. Історичне Товариство Нестора Літописця в Києві // Український історик, 1975. № 1-2.
242. Нахлік Є. Пантелеймон Куліш і "Руська трійця". До проблеми ідеологічних шукань серед української інтелігенції ХІХ століття. - Львів, 1994.
243. Нахлік Є. Проблеми української державності і засобів боротьби за національне самоутвердження українського народу в політико-історичній спадщині Пантелеймона Куліша // Пулюй - Куліш. Подвижники Нації / За заг. Ред. проф. Василя Шендеровського. - К., 1997. - С.66-87.
244. Непочонтний В.В. Аграрні відносини в Подільській губернії в першій половині ХІХ ст. - К.: Четверта хвиля, 1999.
245. Овсійчук В.А. Майстри українського бароко. - К., 1991.
246. Огієнко І. Історія українського друкарства. - К., 1994.
247. Огієнко І. Українська культура. - К., 1991.
248. Огієнко І.І. Історія української культури. - К., 1992.
249. Оглоблин О. Проблема схеми історії України 19-20 століття (до 1917 року) // Студії з історії України: статті і джерельні матеріали. - Нью-Йорк; Київ; Торонто; Укр іст.т-во, УВАН у США, 1995.
250. Огородник І.В., Русин М.Ю. Українська філософія в іменах: Навч. посібник /За ред. М.Ф.Тарасенка. - К., 1997.
251. Олійник О. Л. Запорозький зимівник. - Запоріжжя, 1997.
252. Онопрієнко В.І. Історія української науки ХІХ - ХХ століть: Навчальний посібник . - К.: Либідь, 1998.

253. Очерки истории Кубани с древнейших времен по 1920 г. Под общ. Ред В. Н. Ратушняка. - Краснодар, 1996. - С. 188-191.
254. Павко А.І. Особливості становлення партійно-політичної системи в Східній Галичині наприкінці ХІХ століття. - К.: Т-во "Знання" України, 2001.
255. Павличко С. Дискурс модернізму в українській літературі. - К., 1997.
256. Пам'ятки суспільної думки України (ХVІІІ - перша половина ХІХ ст.): Хрестоматія / А.Г. Болербух та ін. — Дніпропетровськ, 1995.
257. Панашенко В. Григорій Сковорода // Історія України в особах: ІХ - ХVІІІ ст. - К.: Україна, 1993. - С. 377-381.
258. Панчук М. Микола Міхновський - передвісник українського організованого націоналізму // Визвольний шлях. - 2000, кн.5 (626). - С.3-14.
259. Пашук А.І. Соціологічні та суспільно-політичні погляди С.Подолінського. - Львів, 1965.
260. Петлюра С. Драгоманов про українське питання // Петлюра С. Статті, листи, документи. - Т.ІІ.- Нью-Йорк, 1979. - С.397-427.
261. Петлюра С. Статті. - К., 1993.
262. Петренко Є. Українське козацтво і Кубань // Київська старовина. - 1993. - № 1. - С. 114-119.
263. Півторак Г. Українці: звідки ми і наша мова. - К., 1993.
264. Пінчук Ю. Микола Іванович Костомаров. - К.: Наукова думка, 1992.
265. Побірченко Н.С. Короткий біографічний словник членів Київської старої громади (друга половина ХІХ століття). - К.: Інтеллект, 1999.
266. Подолінський С. Вибрані твори / Упоряд.: Л.Я. Корнійчук. - К., 2000.
267. Полещук Т. Російська громадськість та український культурно-національний рух кінця 50-х - початку 60-х років ХІХ століття // Вістник Львівського університету. Серія Історична. Випуск 33. - Львів, 1998.
268. Політична історія України: Посібник для студентів вищих навчальних закладів / За ред. В.Л.Танцюри. - К., 2001.
269. Полонська-Василенко Н. Історія України: У 2 т. Т.2. Від середини ХVІІ століття до 1923 року. - 2-е вид. - К.: Либідь, 1993. .
270. Пономаренко Н., Сергієнко Г. Михайло Максимович // Історія України в особах. ХІХ -ХХ ст. - К.: Україна, 1995. - С.159-167.
271. Пономарьов О. Розвиток капіталістичних відносин у промисловості України ХVІІІ ст. - Львів, 1971.
272. Попович М., Фінько А. Українські ліберали. - Сучасність. -1993. - № 11.
273. Попович М.В. Микола Гоголь, - К., 1985.
274. Потульницький В.А. Нариси з української політології (1819-1991): Навч. посібник. - К., 1994.
275. Потульницький В.А. Теорія української політології: Курс лекцій. - К., 1993.
276. Потульницький В.А. Україна і всесвітня історія. Історіософія світової та української історії ХVІІ - ХХ століть. - К.: Либідь, 2002.
277. Проблеми історії України ХІХ ст.. - К.: Ін-т історії України НАН України, 2000.
278. Путро А.И. Левобережная Украина в составе Российского государства во второй половине ХVІІІ века. - К., 1988.

279. Пыпин А. Н. История русской этнографии. Т. 3. Этнография малорусская. - СПб., 1891.
280. Радько П.Г. Національні традиції державотворення в українській історіографії та політичній літературі XIX - XX ст.: концепції, ідеї, рефлії. - К.: Ін-т укр. археографії та джерелознавства ім. М.С.Грушевського НАН України, 1999.
281. Рибалка І.К. Історія України. Ч.І. - Харків, 1995; Ч.ІІ. - Харків, 1997.
282. Романцов В.О. Український етнос: на одвічних землях та за їхніми межами (XVIII-XX століття). - К.: Видавництво імені Олени Теліги, 1998.
283. Рубан В. Український портретний живопис першої половини XIX ст. - К., 1988.
284. Рудницький І. Русифікація чи малоросіянізація? //Лисяк-Рудницький І. Історичні есе. Т. 2. Київ, 1994.
285. Рудницький С. Чому ми хочемо самостійної України. - Львів, 1994.
286. "Русалка Дністрова". Документи і матеріали. - К., 1989.
287. Рябінін-Скляревський О. Київська Громада 1870-х років //Україна. 1927. Кн. 1/2. - С.399-400.
288. Савченко Ф. Українське науково-культурне самовизначення 1850—1876 рр. // Україна. Січень-Лютий 1929. Київ.
289. Самостійна Україна. Збірник програм українських політичних партій початку XX ст. - Тернопіль, 1991.
290. Сандерс Девід. Микола Костомаров і творення української етнічної ідентичності // Київська старовина, 2001. № 5.
291. Сапожников І.В. Матеріали з історичної географії та етнографії дельти Дунаю. - Іллічівськ, 1998.
292. Сарбей В.Г. Національне відродження України // Україна крізь віки: 9 т. - К.: Альтернативи, 1999.
293. Сарбей В.Г. Праця Я.Марковича "Записки о Малороссии, её жителях и произведениях" // Український історичний журнал, 1999. № 1.
294. Світленко С.І. Народництво в Україні 60 - 80-х років XIX століття: Теоретичні проблеми джерелознавства та історії. - Дніпропетровськ: Вид-во "Навчальна книга" , 1999.
295. Семчишин М. Тисяча років української культури. - К., 1993.
296. Сергієнко Г. Шевченко і Кирило-Мефодіївське товариство. - К., 1983.
297. Сергієнко Г.Я. Декабристи і Шевченко. - К., 1983.
298. Сергієнко Г.Я. Суспільно-політичний рух на Україні після повстання декабристів. 1826-1850.- К., 1971.
299. Сергійчук В. Українці в імперії . - К., 1992.
300. Сергійчук В.І. Іменем Війська Запорозького. - К., 1991.
301. Середа О. Місце Росії в дискусіях щодо національної ідентичності галицьких українців у 1860-1867 роках // Россия—Україна: історія взаимоотношень. - М., 1997.
302. Ситник О.І. Консерватизм: Генеза ідей. - Луцьк, 2000.
303. Сімович В. Іван Франко. Його життя і діяльність. - Мюнхен, 1966.
304. Січинський В. Чужинці про Україну. Вибір з описів подорожей по Україні та інших писань чужинців про Україну за десять століть. - К., 1992.
305. Скакун О.Ф. Іван Франко. - М., 1987.

306. Скакун О.Ф. Политическая й правовая мысль на Украине (1861-1917). — Харьков, 1987.
307. Скакун О.Ф. Прогресивна політико-правова думка на Україні (ІХ ст. - 1917 р.). - К., 1990.
308. Скрипник М.О. Ідея державності в Українській історіографії. - Одеса, 1997.
309. Смолій В., Гуржій О. Як і коли почала формуватися українська нація. - К., 1991.
310. Солдатенко В.Ф., Сиволоб Ю.В. Витоки української ідеї // Українська ідея. Історичний нарис /Солдатенко В.Ф., Крижанівський В.П., Левенець Ю.А. та ін. - К., 1995. - С. 17-32.
311. Софронова Л.А. Старинный украинский театр. - М., 1996.
312. Сохань С. Б.Д.Грінченко - М.П.Драгоманов: Діалоги про українську національну справу //Б.Грінченко, М.Драгоманов. Діалоги про українську національну справу. - К., 1994. - С.5-17.
313. Спадщина Великого українця: Науково-методичний збірник матеріалів конференцій, присвячених 130-й річниці ювілею М.С. Грушешевського та п'ятій річниці незалежності України /Упор. В. Мельник, Р. Офіцинський. - Ужгород: ВАТ "Патент", 1997.
314. Стебельська А. Шевченкова концепція української держави // Збірник наукових праць канадського НТШ. - Т.ХХХІІІ. - Торонто, 1993. - С.177-186.
315. Стеблій Ф. Л, Криль М. М. Галицкая матица во Львовѣ // И. Лещиловская (ред.) Славянские матицы, XIX век. Т. 1. - М., 1996.
316. Стельмах С. Історична думка в Україні ХІХ-го - початку ХХ-го століття. - К., 1997.
317. Стрельский В.И. Участив украинского народа в Отечественной войне 1812 года. - К., 1953.
318. Струкевич О. Україна-Гетьманщина та Російська імперія протягом 50-80-х рр. ХVІІІ століття (політико-адміністративний аспект проблеми). - К., 1996.
319. Субтельний О. Мазепинці. Український сепаратизм на початку ХVІІІ ст. /Пер. з англ. В.Кулика. - К., 1994.
320. Субтельний Орест. Україна: Історія. - К., 1991.
321. Сухий О.М. Національна ідея в програмах та діяльності українських політичних партій Галичини (кінець ХІХ - початок ХХ ст.). - Львів, 1998.
322. Т.Г.Шевченко. Документи та матеріали до біографії (1814-1861). - К., 1975.
323. Таран Л.В. Историческая мысль России и Франции. - К., 1994.
324. Тарасенко Ольга. Становлення та розвиток історичної освіти і науки у Київському університеті у 1834-1884 рр. - К.: Логос, 1995.
325. Тарасенко Ольга. Класична наукова школа істориків Київського університету Св. Володимира у ХІХ ст. / Історія. Частина 1: Доповіді та повідомлення ІІІ Міжнародного конгресу україністів. - Харків: Око, 1996. - С.225-228.
326. Тарасенко Ольга. Наукові здобутки україністики другої половини ХІХ ст. (до 125-річчя ІІІ Археологічного з'їзду у Києві) / Історія. Частина 1. Доповіді та повідомлення ІV Міжнародного конгресу україністів. - Одеса, Київ, Львів. 1999. - С. 353-356.

327. Тарасенко Ольга. Історична освіта у Київському університеті (до 165-річчя від дня заснування) // Історія України. - № 39 . Жовтень (151). - С. 5-6; № 41. Листопад (153). - С. 5-8; № 42. Листопад (154). - С. 2-5.
328. Творчі та ідейні шукання П.О.Куліша в контексті сьогодення. Збірн. Наук.праць. - К., 2000.
329. Телешун С.О. Національне питання в програмах українських політичних партій в кінці ХІХ - на початку ХХ століття. - К., 1996.
330. Тельвак В.В. Теоретико-методологічні підстави історичних поллядів Михайла Грушевського (кінець ХІХ - початок ХХ століття). - Дрогобич: Вимір, 2002.
331. Теорія та історія світової і вітчизняної культури. Курс лекцій. - Київ: Либідь, 1993.
332. Тітов Хв. Вища освіта на Україні кінця ХVІ – початку ХІХ ст. - К., 1924.
333. Томенко М.В. "Щирий малоросіянин" - видатний вчений (Михайло Максимович) //Українська ідея. Перші речники.- К., 1994. - С.80-97.
334. Трощинський В.П., Шевченко А.А. Українці в світі //Україна крізь віки: 15 т. - К.: Альтернативи, 1999.
335. Украинский народ в его прошлом и настоящем / Под ред. Волкова Ф.К., Грушевского М.С., Ковалевского М.М., Корша Ф.Е., Туган-Барановского М.И., Шахматова А.А. - СПб., 1914. - Т.1.
336. Україна в ХХ столітті (1900-2000): Зб. документів і матеріалів/ Упоряд.: А.Г.Слюсаренко, В.І. Гусев та ін. - К.: Вища шк., 2000.
337. Українська державність у ХХ столітті: Історико-політологічний аналіз /О.Дергачов (керівник авт. колективу). - К.: Політична думка, 1996.
338. Українська ідея. Історичний нарис /Солдатенко В.Ф., Крижанівський В.П., Левенець Ю.А. та ін. - К., 1995.
339. Українська культура. Лекції за редакцією Дмитра Антоновича. - К., 1993.
340. Українська минувшина. - К., 1993.
341. Українська народність: Нариси соціально-політичної і етнополітичної історії. - К., 1990.
342. Українська політологія: витоки, еволюція / За ред. Кирилюка Ф.М. — К., 1995.
343. Українське бароко та європейський контекст. Архітектура, образотворче мистецтво, театр і музика. - К., 1991.
344. Українське козацтво: Мала енциклопедія. - К.: Генеза, Запоріжжя: Прем'єр, 2002.
345. Український живопис. Сто вибраних творів. - К., 1985.
346. Український консерватизм і гетьманський рух: історія, ідеологія, політика. - К., 2000.
347. Українські політичні партії кінця ХІХ - початку ХХ ст. Програмові і довідкові матеріали. Упорядник В.Ф.Шевченко. - К., 1993.
348. Українські січові стрільці. 1914-1920. - Львів, 1991.
349. Ульяновський В., Короткий В. Володимир Антонович: образ на тлі епохи. - К.: Міжнарод. Фінансова агенція, 1997.
350. Ульяновський В., Крижанівський О., Плохій С. Історія церкви та релігійної думки в Україні: в 3-х кн. - К., 1994.
351. Федченко П.М. Михайло Драгоманов. Життя і творчість. - К., 1991.

352. Франко І. "Громада" і "задруга" серед українського народу в Галичині і на Буковині // Франко І. Збір. тв.: У 50 т. - К., 1984. - Т.44, кн. 1. - С.487-495.
353. Франко І. *Ukraina irredenta* // Вивід прав України. Нью-Йорк, 1964. - С.115-138.
354. Франко І. Галицьке українофільство // Франко І. Збір. тв.: У 50 т. - Т.46.-К., 1985. - Кн. 1. - С.442-447.
355. Франко І. До історії соціалістичного руху // Іван Франко: про соціалізм і марксизм. - Нью-Йорк, 1966. - С. 121-151.
356. Франко І. Нарис історії українсько-руської літератури до 1890. З останніх десятиліть ХХ ст. // Франко І. Зібрання творів у 50 томах. - К., 1984. - Т.41.
357. Франко І. Програма галицьких соціалістів // Франко І. Збір. тв.: У 50 т. - К., 1986. - Т.45. - С. 448-464.
358. Франко І. Свобода і автономія // Франко І. Збір. тв.: У 50 т. - К., 1986. - Т. 45. - С.439- 447.
359. Франко І. Соціалізм і соціал-демократія // Іван Франко: про соціалізм і марксизм. - Нью-Йорк, 1964. - С.29-71.
360. Франко І. Тарас Шевченко // Франко І.Я. Літературно-критичні статті. - К., 1950. - С. 431-437.
361. Франко І. Україна Молода // Франко І. Вибір із творів. - Нью-Йорк 1956. - С.338-389.
362. Франко І. Чого ми вимагаємо // Збір. тв.: У 50 т. - К., 1984. - Т. 44, кн.1. - С. 34-42.
363. Франко І. Чого ми хочемо // Франко І. Збір. тв.: У 50 т. - К., 1984. - Т. 44, кн.1. - С.25-27.
364. Франко І. Що таке поступ? // Франко І. Збір. тв.: У 50 т. - К., 1986. - Т. 45. - С.300-348.
365. Хрестоматія з історії України. - К., 1993.
366. Шамрай А. (ред.) Харьковская школа романтиков. 3 т. - Харьков, 1930.
367. Шамрай А. . Харьковские поэты 30-40-х гг. XIX ст. - Харьков, 1930.
368. Шандра В.С. Київське генерал - губернаторство (1832-1914): історія створення та діяльності, архівний комплекс і його інформативний потенціал . - К.: ЦЛМРД ЦДА України, 1999.
369. Шаповал М. Соціологія Українського відродження. - К., 1994.
370. Шаров І. Сто видатних імен України. – К., 1999.
371. Шевельов Ю. Українська мова в першій половині двадцятого століття (1900-1941): Стан і статус. - Чернівці: "Рута" , 1998.
372. Шевчук В. Нерозгадані таємниці "Історії Русів" // Історія Русів / Пер. І.Драча; вступ, ст. В.Шевчука. - К., 1991.
373. Шип Н. Интеллигенция на Украине (XIX век): историко-социологический очерк. - К., 1991.
374. Шип Н.А. Православна церква у державотворчому процесі: Від часів Київської Русі до утворення Української Народної Республіки. - К.: Ін-т історії України НАН України, 1997.
375. Шип Н.А. Український національно-культурний рух в умовах антиукраїнської політики російського царизму / Сарбей В. Г. (ред.) // Нариси з історії українського національного руху. - Київ, 1994.

376. Шиш Н.А. Культурно-національне питання на Україні у ХІХ ст. //Укр.істор.журнал, 1991. № 3.
377. Шлепаков А.М. Українська трудова еміграція у США і Канаді (кінець ХІХ = початок ХХ ст.) . - К., 1960.
378. Шпорлюк Р. Українське національне відродження в контексті європейської історії кінця ХVІІІ - початку ХІХ ст. // Україна. Наука і культура. - Вип.25, 1991.
379. Штрихи до наукового портрета М.Драгоманова // Зб.наук.праць. - К., 1991.
380. Щербак М.Г., Щербак Н.О. Національна політика царизму на Правобережній Україні (друга половина ХІХ - початок ХХ ст.). - К.: ІЗМН, 1997.
381. Щербань Т.О. Фундатори Українського наукового товариства. - К.: Знання, 1992.
382. Щербина Ф.А. История Кубанского казачьего войска. В 2-х т. - Екатеринодар, 1910-1913.
383. Яворницький Д.І. Історія запорозьких козаків: у 3-х томах. - К.: Наукова думка, 1990-1991.
384. Яковенко Н. Нарис історії України. З найдавніших часів до кінця ХVІІІ ст. - К., 1997.
385. Яценко М.Т. Українська романтична поезія 20-60-х років ХІХ ст. // Українські поети-романтики. - К., 1987.

1. Encyclopedia of Ukraine. - Vol. 1-5. Edited by W.Kubiyovych. - Toronto. Buffalo. London. - 1985-1993.
2. Hagen M. Does Ukraine Have a History? // Slavic Review, Fall, 1995.
3. Kappeler A. The Ukrainians of the Russian Empire, 1860-1914 // Kappeler A. (ed.). Comparative Studies on Governments and Non-Dominant Ethnic Groups in Europe. 1850—1940. Vol. VI: The Formation of National Elites. New York Univ. Press, Dartmouth, 1992.
4. Kohut Z. The Ukrainian Elite in the Eighteenth Century and Its Integration into the Russian Nobility // Banac I., Bushkovich P. Nobility in Russia and Eastern Europe. New Haven: Slavica Publishers, 1983.
5. Kohut Z.E. Russian Centralism and Ukrainian Autonomy: Imperial Absorption of the Hetmanate, 1760s-1830s.- Cambridge, MA.: Ukrainian Research Institute, 1988.
6. Magocsi P. R. The Ukrainian National Revival: A New Analytical Framework // Canadian Review of Studies in Nationalism. Vol. XVI 1989 Ns 1-2.
7. Magocsi P.R. A History of Ukraine. - Seattle, Wash.: Univ. of Washington Press, 1996.
8. Pelech O. The State and the Ukrainian Triumvirate in the Russian Empire, 1831-1847 // B. Kravchenko (ed.). Ukrainian Past, Ukrainian Present. N. Y., 1993.
9. Raeff M. Russian Nobility in the Eighteenth and Ninetenth Centuries: Trends and Comparisons. In: Banac I., Bushkovich P., Nobility in Russia and Easren Europe, New Haven, 1983 P. 99-122.
10. Raeff M. The Enlightenment in Russia and Russian Thought in the Enlightenment // The Eighteenth Century in Russia / J.G.Garrard, ed. - London, 1972.
11. Raeff M. The Well-Ordered Police State. - Princeton, 1981.
12. Russia in the Age of Catherine the Great. - New Haven, 1981.

13. Saunders D. Russia`s Ukrainian Policy (1847-1905): A Demographic Approach// European History Quaterly. Vol. 25 (1995). P. 181-208.
14. Saunders D. The Ukrainian Impact on Russian Culture, 1750-1850. - Edmonton: Canadian Institute of Ukrainian Studies, 1985.
15. Subtelny O. Ukraine: A History. - Toronto: 1995.
16. Ukraine and Ukrainians throughout the World. A Demographic and Sociological Guide to the Homeland and it's Diaspora.. Edited by Ann Lencyk Pawliczko. - Toronto, 1994.
17. Yekelchik S. Creating a Sacred Place: The Ukrainofiles and Shevchenko`s Tomb in Kaniv (1861-ca.1900) //Journal of Ukrainian Studies. Vol.20. Nos. 1-2 (Summer-Winter 1995) P.15-32.
18. Yekelchik S. The Body and National Myth: Motifs from the Ukrainian National Revival in the Nineteenth Century// Australian Slavinic and East European Studies. 1993. N 2.
19. Andrew Wilson. The Ukrainians. Unexpected Nation. - Yale Nota Bene: Yale University Press, 2002.

«